

Victor Zaharia, doctor în drept, conferențiar universitar,

Vadim Pistrinciuc, doctor în științe sociale

Alexandru Tarasov, magistrul în psihologie

GHID JURIDIC ȘI DE BUNE PRACTICI

**PENTRU PERSONALUL CARE
LUCREAZĂ CU COPIII AFLAȚI
ÎN DETENȚIE**

CZU 343.811
Z 18

Coordonatori: **Sorin Hanganu**, Coordonator Proiecte Protecția Copilului,
UNICEF Moldova
Ana Racu, Șef al Direcției Relații Publice și Mass-Media
Departamentul Instituțiilor Penitenciare

Această lucrare a fost publicată în cadrul proiectului „Reforma Sistemului de Justiție Juvenilă în Moldova”, implementat de UNICEF cu sprijinul financiar al Agenției Suedeze pentru Dezvoltare Internațională (SIDA). Opiniile expuse în prezenta publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al UNICEF sau SIDA. Răspunderea asupra conținutului lucrării revine în întregime autorilor acesteia.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Zaharia, Victor

Ghid juridic și de bune practici pentru personalul care lucrează cu copiii aflați în detenție / Victor Zaharia, Vadim Pistrinciuc, Alexandru Tarasov – Ch. : „Bons Offices” SRL, 2010. – 96 p.

150 ex.

Copertă: Simion Coadă
Machetare: Mihai Sava
Editare și tipar: Casa Editorial-Poligrafică „Bons Offices”

ISBN ISBN 978-9975-80-385-4

Cuprins

1. Preliminarii.....	4
2. Admiterea, înregistrarea și transferul.....	8
3. Clasificarea și repartizarea	10
4. Mediul fizic și facilitățile	15
5. Igiena și asistența medicală.....	18
6. Comunicarea cu deținuții minori: tehnici de comunicare și soluționare a conflictelor sau a situațiilor de violență.....	21
7. Noțiuni generale privind educația și instruirea generală a minorilor în penitenciare	47
8. Munca deținuților minori	57
9. Recrearea (activități culturale, artistice, sportive, religioase etc.)	59
10. Contactele cu comunitatea (întrevederile, convorbirile telefonice, scrisorile, plîngerile)	61
11. Asistența socială acordată deținuților minori	70
12. Constrângerea fizică și aplicarea forței.....	83
13. Procedurile și sancțiunile disciplinare.....	84
14. Inspectarea și plîngerile	87
15. Pregătirea pentru liberare și reintegrarea socială post-detenție. Implicarea ONG-urilor de profil și a altor instituții în activitatea de reintegrare socială a minorilor din detenție.....	89
16. Personalul și exigențele pentru instruire.....	93

1. Preliminarii

Tinerii sunt încă la stadiile inițiale ale dezvoltării personalității lor și au nevoie, pentru a se dezvolta psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați de lege potrivit cu condițiile care garantează liniștea lor, libertatea lor, demnitatea lor și siguranța lor¹.

Potrivit Convenției cu privire la drepturile copilului, prin „copil” se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă. În raport cu un anumit sistem juridic, acesta poate să răspundă pentru un delict conform unor modalități diferite de cele care sunt aplicate în cazul unui adult. Un **delict** desemnează un întreg comportament (act sau omitere) ce poate fi pedepsit de lege în anumit sistem juridic. Un **delincent juvenil** este un copil sau un tânăr, acuzat sau declarat vinovat de a fi comis un delict². Vârsta răspunderii penale este fixată pornind de la maturitatea intelectuală, psihologică și afectivă a omului. Limita de vârstă sub care nu este permisă privarea de libertate a unui copil trebuie stabilită prin lege³. Codul Penal al Republicii Moldova stabilește că „sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani”, iar persoanele care au vârsta între 14 și 16 ani sunt pasibile de răspundere penală numai pentru anumite infracțiuni⁴.

¹ **Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing)**, Recomandat în vederea adoptării de către cel de al VII-lea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care a avut loc la Milano în perioada 26 aug. – 06 sept. 1985 și adoptată de Adunarea generală în rezoluția sa 40/33 din 29 nov. 1985.

² Regula 2.2, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

³ Pct. 11, **Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990** (G.A. res. 45/113, anexă, 45 N.U. GAOR Supl. (nr. 49A) la 205, N.U. Doc. A/45/49 (1990).

⁴ Art. 21, **Codul Penal al Republicii Moldova** din 18.04.2002, publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr. 72-74, art. nr. 195.

Convenția cu privire la drepturile copilului⁵ în art. 3 prevede: „În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotite socială, de către tribunale, autoritățile administrative sau de organe legislative, **interesele copilului trebuie să fie luate în considerare cu prioritate...**”.

Se vor face eforturi pentru a stabili, în fiecare țară, o serie de legi, reguli și dispoziții aplicabile în mod expres la delincvenții juvenili și pentru a stabili **instituții și organisme însărcinate cu aplicarea justiției la minori**, fiind **destinate să răspundă la nevoile proprii ale delincvenților juvenili**, protejând, în același timp, drepturile lor fundamentale, și să răspundă la nevoile societății⁶.

Sistemul justiției pentru minori caută să asigure bunăstarea minorilor și face în așa fel încât **reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespunzătoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor**⁷. Reacția socială la actele de delincvență juvenilă trebuie să fie totdeauna **proporțională, fără a avea un caracter exclusiv punitiv sau represiv**. Sistemul justiției pentru minori trebuie să susțină drepturile și siguranța și să promoveze bunăstarea fizică și mintală a minorilor.

Pornind de la influența negativă pe care o poate avea mediul carceral asupra minorului, se recomandă **recurgerea în ultimă instanță la arest preventiv sau privațiune de libertate**. Privarea de libertate înseamnă orice formă de detențiune sau de reținere sau plasarea unei persoane într-o instituție de îngrijire publică sau privată, pe care această persoană nu are permisiunea să o părăsească oricând dorește, în urma unui ordin al unei autorități juridice, administrative sau al altei autorități publice⁸. Plasarea unui minor într-o insti-

⁵ **Convenția cu privire la drepturile copilului**, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. A intrat în vigoare la 20 septembrie 1990. Republica Moldova a aderat la convenție prin Hotărârea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993. Publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul I, pag. 51.

⁶ Regula 2.3, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

⁷ Regula 5, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

⁸ Pct. 11, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

tuție este întotdeauna **o măsură de ultimă instanță**, iar durata ei trebuie să fie **cât mai scurtă cu putință**⁹.

Detențiunea înainte de judecare va fi, pe cât posibil, evitată și limitată la situații excepționale. De aceea, **se vor face toate eforturile pentru a aplica măsuri alternative**. Când se aplică, totuși, arestul preventiv, tribunalele pentru minori și cei care conduc investigațiile vor acorda prioritate maximă rezolvării celei mai rapide a unor astfel de cazuri¹⁰, pentru a asigura scurtarea pe cât posibil a detenției. Minorii care sunt reținuți în arest sau care așteaptă judecata („nejudecați”) sunt **considerați nevinovați** și vor fi tratați ca atare.

Privarea de libertate trebuie aplicată în condiții și împrejurări care asigură respectarea drepturilor minorilor. Minorilor deținuți în instituții trebuie să li se asigure participarea la activități și programe care să le promoveze și susțină sănătatea și respectul de sine, să le stimuleze simțul răspunderii și să încurajeze acele atitudini și aptitudini care îi vor ajuta în dezvoltarea potențialului lor ca membri ai societății. Sub nici un motiv legat de statutul lor nu li se vor refuza minorilor privați de libertate drepturile civile, economice, politice, sociale sau culturale care le sunt acordate prin dreptul național sau internațional și care sunt compatibile cu privarea de libertate. Protecția drepturilor individuale ale minorilor, în special în ceea ce privește legalitatea executării măsurilor de detențiune, va fi garantată de autoritatea competentă, pe când obiectivele integrării sociale vor fi asigurate prin inspecții periodice și alte mijloace de control, efectuat în conformitate cu standardele internaționale, legile și reglementările naționale, de către un corp de control corespunzător constituit, autorizat să viziteze minorii și care nu aparține instituției de detențiune¹¹.

Trebuie înființate instituții de detențiune deschise pentru minori. Instituțiile de detențiune deschise sunt cele cu măsuri minime de securitate sau fără astfel de măsuri. Populația acestor instituții trebuie să fie cât mai redusă posibil. **Numărul minorilor deținuți în instituții închise ar trebui să fie**

⁹ Regula 19, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției-ei pentru Minori (Regulile de la Beijing).

¹⁰ Art. 10, **Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice**, adoptat la 16 decembrie 1966, prin Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite 2200 A (XXI) și a intrat în vigoare la 23 martie 1976, ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990, în vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993.

¹¹ Pct. 12-14, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

destul de mic, încât să permită tratamentul individualizat. Instituțiile de detențiune pentru minori trebuie descentralizate și să aibă dimensiunile necesare pentru a facilita accesul și contactul între minori și familiile lor. Trebuie înființate și integrate în mediul social, economic și cultural al comunității instituții de detențiune de proporții reduse¹².

Măsurile aplicate în conformitate cu legea și destinate în exclusivitate protejării drepturilor și condițiilor particulare ale copiilor nu sunt considerate ca fiind măsuri discriminatorii. Necesitatea acestor măsuri și a aplicării lor poate face întotdeauna obiectul unui examen al unei sau altei autorități judiciare¹³.

Spectrul de măsuri destinate protejării drepturilor și condițiilor particulare ale copiilor se conține în actele și recomandările internaționale și europene. Totodată, legislația Republicii Moldova prevede că **„realizarea recomandărilor structurilor interstatale competente în problema executării hotărârilor cu caracter penal și tratamentului condamnaților constituie obiectivul politicii de executare a hotărârilor cu caracter penal”**¹⁴.

Acest ghid este elaborat prin eforturile conjugate ale autorilor, colaboratorilor Departamentului Instituții Penitenciare și angajaților instituțiilor penitenciare. Ghidul este destinat în mod special angajaților sistemului penitenciar care interacționează cu minorii în detenție, dar și altui personal, având menirea de a da o mai mare claritate asupra exigențelor speciale de tratament al copiilor în detenție. **Ghidul, înglobând principalele exigențe internaționale, este un început al unor bune practici cotidiene, care urmează a fi dezvoltate și adaptate permanent, astfel încât detenția copiilor, înțeleasă doar ca o perioadă din viață, să le promoveze și susțină respectul de sine, să le stimuleze simțul răspunderii și să încurajeze acele atitudini și aptitudini care îi vor ajuta în dezvoltarea potențialului lor ca membri ai societății.**

¹² Pct. 30, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹³ Principiul 5, Ansamblul de principii pentru protejarea tuturor persoanelor supuse unei forme oarecare de detențiune sau încarcerare, Adunarea Generală a ONU, 9 decembrie 1988.

¹⁴ **Codul de Executare al Republicii Moldova** din 24.12.2004, publicat la 03.03.2005 în Monitorul Oficial Nr. 34-35, art. nr. 112, data intrării în vigoare 01.07.2005.

2. Admiterea, înregistrarea și transferul

Nici un minor nu trebuie primit în nici o instituție de detențiune **fără un ordin valabil al unei autorități juridice**¹, administrative sau al altei autorități publice. Detaliile acestui ordin vor fi imediat consemnate în registru. Nici un minor nu trebuie reținut într-o instituție în care nu există un astfel de registru².

Primirea condamnaților se face **în spații special amenajate**, femeile fiind separate de bărbați, iar **minorii fiind separați de adulți**³. La primirea condamnaților pot fi aplicate **și alte modalități de separare**: persoanele condamnate pentru prima dată – de persoanele condamnate care anterior au executat pedeapsa închisorii și care au antecedente penale nestinse; condamnații pentru săvârșirea infracțiunii cu participare – de ceilalți participanți la aceeași infracțiune etc.⁴.

Atunci când ajung în instituțiile de detențiune, tuturor minorilor li se va da **o copie a regulilor care se aplică în respectiva instituție și o descriere în scris a drepturilor și obligațiilor lor**, într-o limbă pe care o înțeleg, împreună cu adresa autorității abilitate să primească plângerile lor, ca și adrese ale unor agenții și organizații publice sau private, care oferă consiliere juridică. Pentru minorii analfabeți sau care nu pot înțelege limba sub forma scrisă, se va găsi o modalitate de a le transmite aceste informații, astfel încât

¹ Vezi Secțiunea a 2-a, **Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova** nr. 583 din 26.05.2006, publicată la 16.06.2006 în Monitorul Oficial nr. 91-94, art. nr. 676.

² Pct. 20, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Art. 219, 224, 272 Codul de Executare al Republicii Moldova.

⁴ Art. 224 Codul de Executare al Republicii Moldova.

să le înțeleagă⁵. Toți **minorii trebuie ajutați să înțeleagă regulile organizării interioare a instituției**, scopurile și metodologia de îngrijire, cerințele și procedurile disciplinare, alte metode autorizate de a căuta informații și de a înainta plângeri și toate celelalte informații care să le permită să-și înțeleagă pe deplin drepturile și obligațiile din timpul detențiunii⁶.

În fiecare instituție în care sunt reținuți minori, trebuie să existe o **evidență completă și sigură** cuprinzând următoarele informații despre fiecare minor primit:

- (a) Informații privind identitatea minorului;
- (b) Faptul și motivele încredințării și autoritatea pentru aceasta;
- (c) Ziua și ora admiterii, transferului și eliberării;
- (d) Detalii privind înștiințarea părinților și tutorilor la fiecare admitere, transfer sau eliberare a minorului aflat în îngrijirea lor la momentul încredințării;
- (e) Detalii privind problemele de sănătate fizică și mintală cunoscute, inclusiv despre abuzul de droguri sau alcool⁷.

Informațiile privind admiterea, plasarea, transferul sau eliberarea **trebuie furnizate fără întârziere** (imediat sau, dacă aceasta nu este posibil, în cel mai scurt timp⁸) **părinților și tutorilor sau celei mai apropiate rude a minorului implicat**⁹.

Minorii nu trebuie transferați de la o instituție la alta în mod arbitrar¹⁰. Transportul minorilor trebuie efectuat pe contul administrației, în mijloace de transport adecvat ventilate și luminate, astfel încât în nici o situație **nu vor fi supuși greutăților sau umilințelor**.

⁵ Pct. 24, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 25, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 21, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Regula 10.1, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

⁹ Pct. 22, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁰ Pct. 26, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

3. Clasificarea și repartizarea

Repartizarea și plasarea deținuților sosiți în penitenciar în celulele secției de carantină este efectuată de către ofițerul de serviciu, în coordonare cu șeful adjunct al penitenciarului și colaboratorii serviciului securitate, a **minorilor - în coordonare cu serviciul educație**, a bolnavilor - în coordonare cu serviciul medical, pe un termen de până la 15 zile¹.

Cât mai curând posibil după momentul primirii, fiecare minor trebuie interviuat și trebuie pregătit un **raport psihologic și social care să identifice toți factorii relevanți tipului specific de îngrijire și programului necesar minorului**. Acest raport, împreună cu un raport pregătit de un medic ofițer care a examinat minorul la sosire, trebuie înaintat directorului pentru a hotărî cea mai adecvată plasare pentru minor în cadrul instituției și tipul și nivelul de îngrijire specifice și programul care va fi urmat (**rapoarte complete și informații relevante despre fiecare minor**²). Când este necesar un program de reabilitare special și când perioada petrecută în instituție o permite, personalul specific pregătit al instituției trebuie să întocmească în scris un plan de tratament individualizat (în funcție de nevoi, capacități și stare de spirit a deținutului³), specificând obiectivele tratamentului, perioada și mijloacele, etapele și întârzierile cu care pot fi atinse obiectivele⁴.

¹ Pct. 31, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

² Pct. 23, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Regula 67-69, **Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta**, adoptate la Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delicvenților, care și-a ținut lucrările la Geneva, Elveția, în perioada 22 august – 3 septembrie 1955, completate la 13 iulie 1977.

⁴ Pct. 27, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

Diferitele categorii de deținuți trebuie să fie introduse în așezăminte sau secții de așezăminte, separat, ținându-se cont de sexul lor, de vârsta lor, de antecedentele lor, de motivele detenției lor și de necesitățile tratamentului lor⁵. Regimul penitenciar va cuprinde un tratament al condamnaților **având drept scop esențial îndreptarea lor și reclasarea lor socială**. Tinerii delincvenți vor fi supuși unui regim potrivit vârstei și statutului lor legal⁶.

Scopurile clasificării trebuie să fie:

- a) de a-i împiedica pe deținuții care, în baza trecutului lor criminal sau a relelor deprinderi, ar exercita o influență nefastă asupra celorlalți deținuți;
- b) de a-i împărți pe deținuți în grupe, cu scopul de a ușura tratamentul lor în vederea readaptării lor sociale.

Deținerea minorilor se va efectua numai în condiții în care se iau în considerare nevoile lor particulare, statutul, cerințele speciale în funcție de vârstă, personalitate, sex și tipul infracțiunii, ca și sănătatea lor fizică și mintală, și care le asigură protecția față de influențe negative și situații de risc. **Principalul criteriu de separare a diferitor categorii de minori privați de libertate trebuie să fie asigurarea tipului de îngrijire cel mai adecvat pentru nevoile particulare** ale persoanelor implicate și protejarea integrității lor fizice, mintale și morale, ca și a bunăstării lor⁷.

Copiii cu vârsta sub 18 ani nu vor fi încarcerați în penitenciare pentru adulți, ci **în instituții special concepute în acest scop**. Totuși, dacă în condiții excepționale copiii sunt încarcerați în astfel de penitenciare, situația și nevoile acestora trebuie să fie reglementate prin reguli speciale⁸. În cazul excepțional în care copiii cu vârsta sub 18 ani sunt încarcerați într-un penitenciar pentru adulți, autoritățile se vor asigura că, în afară de serviciile disponibile tuturor deținuților, copiii deținuți vor avea acces la serviciile sociale, psihologice și

⁵ Regula 8, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

⁶ Art. 10, Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice.

⁷ Pct. 28, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Regula 11, **Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2** (adoptată de Comitetul de Miniștri, la data de 11 ianuarie 2006, în timpul celei de a 952-a reuniuni a Miniștrilor Delegați).

educaționale, la învățământ religios și la programe recreative sau la echivalentul acestora, care sunt disponibile copiilor din comunitate⁹.

Orice copil privat de libertate va fi separat de adulți¹⁰ (zonă separată de cea frecventată de adulți), cu excepția cazurilor în care se apreciază ca fiind în interesul major al copilului să nu se procedeze astfel¹¹ (ex: cazul în care sunt membri ai aceleiași familii). În situații atent controlate, minorii pot fi ținuti împreună cu adulți atent selectați, ca parte a unui program special care s-a dovedit binefăcător pentru minorii implicați¹².

Minorii aflați în detențiune preventivă trebuie să fie despărțiți de adulți sau deținuți în lăcașuri distincte sau într-o parte distinctă a unui stabiliment care adăpostește și adulți¹³. În principiu ei trebuie să fie deținuți în așezăminte separate¹⁴. Legislația Republicii Moldova reflectă aceste criterii, stipulând că în locurile de arest preventiv se dețin separat: femeile – de bărbați; minorii – de adulți; persoanele care pentru prima dată se află sub arest preventiv – de persoanele care anterior au fost deținute în penitenciare; persoanele bănuite, învinuții sau inculpații de săvârșirea infracțiunii – de bănuții, învinuții sau inculpații pentru participare la aceeași infracțiune; persoanele bănuite sau învinuite de comiterea unor infracțiuni grave, deosebit de grave și excepțional de grave – de celelalte persoane; persoanele care până la arestare au deținut funcții de răspundere în autoritățile publice – de celelalte persoane; persoanele care, în virtutea funcțiilor ocupate anterior, pot fi amenințate cu răzbunarea – de celelalte persoane; persoanele bolnave de boli infecțioase sau care necesită o îngrijire și supraveghere medicală specială – de celelalte persoane; persoanele condamnate – de persoanele aflate sub arest preventiv¹⁵. Aceste criterii trebuie aplicate cumulativ.

⁹ Regula 35.1, Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor-Membre referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2.

¹⁰ Regula 18.8, 35.4, Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor-Membre referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2.

¹¹ Art. 37, Convenția cu privire la drepturile copilului.

¹² Pct. 29, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹³ Regula 13.3,26.3, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

¹⁴ Regula 85, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

¹⁵ Art. 329 Codul de Executare al Republicii Moldova.

Deținuții nejudecați trebuie separați de minorii condamnați¹⁶ și vor fi supuși unui regim distinct, potrivit condiției lor de persoane necondamnate. Persoanele condamnate care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în penitenciare pentru minori sau în sectoare separate ale penitenciarelor nespecializate, cu asigurarea pentru ei a condițiilor penitenciarului pentru minori¹⁷. Persoanele de sex feminin condamnate care nu au ajuns la majorat execută pedeapsa în penitenciare pentru femei, cu asigurarea pentru ele a condițiilor penitenciarului pentru minori¹⁸.

În penitenciarele pentru minori își ispășesc pedeapsa condamnații în vârstă de până la 18 ani, precum și condamnații adulți în vârstă de până la 23 de ani în privința cărora instanța de judecată, la prezentarea administrației penitenciare, a dispus continuarea executării pedepsei în penitenciarul respectiv. Asupra condamnatului care a împlinit vârsta de 18 ani și care a fost lăsat în penitenciarul pentru minori se extind drepturile și obligațiile, regimul, condițiile de muncă, normele alimentare, de asigurare materială, ale condițiilor de trai și de asistență medico-sanitară stabilite pentru condamnații minori¹⁹.

În penitenciarele pentru minori, condamnații sunt deținuți sub pază și supraveghere permanentă²⁰. La regim inițial sunt deținuți condamnații minori veniți în penitenciar după rămânerea definitivă a sentinței. Ei sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie²¹. La expirarea termenului de 6 luni din ziua intrării în penitenciar, însă nu mai mult de o treime din durata pedepsei, condamnații aflați în regim inițial pot fi transferați în regim comun de detenție, luându-se în considerare perioada ținerii lor în carantină. Transferul condamnatului în regim de resocializare se efectuează cu 6 luni înaintea expirării termenului pedepsei.

¹⁶ Pct. 17, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁷ Art. 216, 272 Codul de Executare al Republicii Moldova; Pct. 13, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁸ Art. 216, 275 Codul de Executare al Republicii Moldova; Pct. 14, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁹ Pct. 185-186, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

²⁰ Pct. 187, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

²¹ Pct. 189, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

În regimurile de deținere comun și de resocializare, condamnații, în perioada de la stingere până la deșteptare, sunt ținuti în încăperi complet izolate, care se încuie. În intervalul de timp de la deșteptare până la stingere, ei se pot deplasa liber pe teritoriul penitenciarului, în limitele stabilite de administrația penitenciarului²². Condamnaților aflați în regim de resocializare li se poate permite deplasarea fără escortă sau însoțire în afara penitenciarului, dacă acest lucru este condiționat de caracterul muncii îndeplinite²³.

Transferarea condamnatului de la un regim de deținere la un alt regim de deținere, în cadrul aceluiași penitenciar, se efectuează în temeiul hotărârii comisiei înființate în penitenciar, din a cărei componență fac parte reprezentanți ai administrației penitenciarului, ai autorității administrației publice locale, ai asociațiilor obștești, specialiști în domeniul psihologiei și, după caz, alte persoane. În cazul minorilor, în comisie vor fi incluși și reprezentanți ai autorității tutelare²⁴.

²² Pct. 190-191, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

²³ Pct. 192, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

²⁴ Pct. 67, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

4. Mediul fizic și facilitățile

Minorii privați de libertate au dreptul la acele facilități și servicii care întrunesc toate condițiile sănătății și demnității umane¹. Astfel, instituțiile de detenție pentru minori și mediul înconjurător al acestora trebuie să fie adecvate obiectivelor de reabilitare ale tratamentului, ținând cont de **necesitatea minorului de intimitate, stimuli senzoriali, posibilitatea de a petrece timp cu persoane de aceeași vârstă și de a participa la exerciții fizice, activități sportive și de divertisment.** Instituțiile de detenție trebuie să reducă la minimum riscul incendiilor și să fie asigurată evacuarea în siguranță. Trebuie să fie dotate cu un sistem eficient de alarmă în caz de incendiu și să existe proceduri oficiale, repetate, care să asigure siguranța minorilor. Instituțiile de detenție nu trebuie amplasate în zone unde există riscuri cunoscute pentru sănătate sau alte primejdii².

În timpul detenției, este necesar de a acorda o atenție specială asupra eventualelor **nevoi particulare ale minorilor.** Tinerii cazați în instituții vor primi ajutorul, protecția și întreaga asistență pe plan social, educativ, profesional, psihologic, medical și fizic care le poate fi necesară în funcție de vârstă, sex, personalitate și în interesul dezvoltării lor armonioase³.

Facilitățile pentru dormit constau în mod normal în **dormitoare pentru grupuri mici sau dormitoare individuale,** ținând cont de standardele locale. În timpul orelor de somn trebuie asigurată supravegherea constantă, discretă a tuturor camerelor de dormit, inclusiv a camerelor individuale și a dormitoarelor comune, pentru a asigura protecția fiecărui minor. În conformitate cu standardele locale sau naționale, fiecare minor trebuie să benefi-

¹ Pct. 31, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 32, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Regula 13.4, 26.2, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

cieze de un pat separat și corespunzător, care trebuie să fie curat când îi este repartizat și schimbat destul de des pentru a asigura curățenia⁴.

Toate instituțiile de detențiune vor asigura primirea de către fiecare minor a **mâncării** preparate adecvat și servite la ore normale de masă, **de calitate și în cantitatea necesare**, pentru a satisface standardele dietetice, igienice și sanitare și, în măsura posibilităților, vor satisface exigențele religioase și culturale. Fiecare minor trebuie să aibă în permanență la dispoziție apă de băut curată⁵. Deținuții trebuie să beneficieze de un regim alimentar care să țină cont de vârstă, stare de sănătate, condiție fizică, religie, cultură și de natura muncii pe care o prestează⁶. În acest sens legislația Republicii Moldova stipulează că femeilor gravide condamnate, mamelor care alăptează, condamnaților minori, condamnaților care lucrează în condiții grele și nocive, precum și condamnaților bolnavi, conform indicațiilor medicului, și invalizilor de gradul I și II li se stabilește o **rație alimentară suplimentară**⁷. Ei au dreptul de a procura nelimitat produse alimentare folosind banii de pe contul lor de peculiu.

Instalațiile sanitare trebuie să fie astfel amplasate și să se ridice la standarde care să permită fiecărui minor să-și satisfacă **necesitățile fiziologice în intimitate și în condiții de curățenie și decență**⁸.

În măsura posibilităților, minorii trebuie să aibă dreptul de a folosi **hainele** proprii. Instituțiile de detențiune trebuie să asigure ca fiecare minor să aibă haine personale potrivite climei și adecvate, pentru a menține o stare de sănătate bună și care să nu fie **în nici un fel degradante sau umilitoare**. Minorilor care sunt mutați sau care părăsesc o instituție, indiferent de scop, li se va permite să poarte haine proprii⁹.

⁴ Pct. 33, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁵ Pct. 37, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Regula 22.1, Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2.

⁷ Art. 247, 272 Codul de Executare al Republicii Moldova.

⁸ Pct. 34, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁹ Pct. 36, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

Păstrarea efectelor personale este un element de bază al dreptului la intimitate și este esențială pentru bunăstarea psihologică a minorului. Trebuie recunoscut și respectat dreptul fiecărui minor de a păstra efecte personale și de a beneficia de facilități adecvate de depozitare a acestora. Efectele personale pe care un minor nu dorește să le rețină sau care sunt confiscate trebuie păstrate în condiții de siguranță. Minorul trebuie să semneze un inventar pentru acestea. Trebuie luate măsuri pentru păstrarea lor în bune condiții. Toate aceste articole și banii trebuie înapoiate minorului la eliberare, cu excepția cazului în care minorul a fost autorizat să cheltuiască bani sau să vândă astfel de obiecte în afara instituției. Dacă un minor administrează sau dacă asupra lui se găsește vreun medicament, medicul ofițer trebuie să hotărască felul în care va fi folosit¹⁰.

Tinerile delincvente plasate în instituții trebuie să beneficieze de o atenție specială în ceea ce privește nevoile lor și problemele proprii. În nici un caz ajutorul, protecția, asistența, tratamentul și pregătirea de care ele beneficiază nu trebuie să fie inferioare celor de care beneficiază tinerii delincvenți. Trebuie să le fie asigurat un **tratament echitabil**¹¹.

¹⁰ Pct. 35, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹¹ Regula 26.4, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

5. Igiena și asistența medicală

Fiecare minor are dreptul de a fi examinat de un medic imediat după sosirea într-o instituție de detenție, în scopul de a găsi orice dovadă a unui tratament necorespunzător anterior și de a identifica orice stare fizică sau psihică care necesită servicii medicale¹.

Fiecare minor care este bolnav, care afirmă că este bolnav sau prezintă simptome ale unei afecțiuni fizice sau psihice trebuie examinat cu promptitudine de un medic². Fiecare minor va beneficia de îngrijire medicală adecvată, atât preventivă, cât și curativă, incluzând tratament stomatologic, oftalmologic și psihologic, ca și de produsele farmaceutice și dietele speciale indicate de medic. Orice medic care are motive să considere că sănătatea fizică sau psihică a unui minor a fost sau va fi serios afectată de continuarea detențiunii, de o grevă a foamei sau orice aspect al detențiunii trebuie să raporteze imediat acest fapt directorului respectivei instituții de detențiune și autorității independente responsabile de asigurarea bunăstării minorului³.

Serviciile medicale asigurate minorilor trebuie să încerce identificarea și să trateze orice afecțiune fizică sau psihică, abuz de substanțe sau altă condiție care poate împiedica integrarea minorului în societate. Fiecare instituție de detențiune pentru minori trebuie să aibă acces imediat la servicii și echipamente medicale adecvate, corespunzătoare numărului și situației rezidenților, și la personal specializat pentru îngrijire preventivă și pentru rezolvarea urgențelor medicale.

¹ Pct. 50, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 51, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Pct. 52, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

Medicamentele trebuie administrate numai pentru tratamentele medicale necesare și, când este posibil, după obținerea acordului avizat al minorului implicat. În mod special, nu trebuie administrate în scopul obținerii unor informații sau a unei mărturisiri, ca pedeapsă sau ca metodă de constrângere. Minorii nu vor fi niciodată testați pentru folosirea experimentală a unor medicamente sau tratamente (în general este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice⁴). **Administrarea oricărui medicament trebuie întotdeauna autorizată și efectuată de către personal medical calificat**⁵.

Când este posibil, **îngrijirea medicală** trebuie asigurată minorilor deținuți **prin instituțiile și serviciile sanitare ale comunității** în care se află instituția de detențiune, în scopul de a preveni stigmatizarea minorului și de a-i promova respectul de sine și integrarea în comunitate⁶.

Instituțiile de detențiune pentru minori trebuie să adopte **programe specializate de prevenire și reabilitare în cazul abuzului de droguri**, conduse de personal specializat. Aceste programe trebuie adaptate în funcție de vârsta, sexul și alte particularități ale minorului implicat și trebuie să existe facilități și servicii de dezintoxicare, asigurate de personal calificat, pentru minorii dependenți de alcool sau de droguri⁷. Orice minor care suferă de o **afecțiune psihică** trebuie **tratată într-o instituție specializată**, sub supraveghere medicală independentă. Trebuie luate măsuri, prin cooperare cu agențiile abilitate, pentru a asigura orice continuare necesară a tratamentului după eliberare⁸.

Familia sau tutorele unui minor și orice altă persoană desemnată de minor **au dreptul de a fi informați în legătură cu starea sănătății minorului**, la cerere și în cazul oricăror modificări importante privind sănătatea minorului. Directorul instituției de detențiune trebuie să înștiințeze fără întâr-

⁴ Art. 7, Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice.

⁵ Pct. 55, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 49, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 54, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Pct. 53, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

ziere familia sau tutorele minorului implicat sau altă persoană desemnată, în cazul decesului, îmbolnăvirii care necesită transferarea minorului la o instituție medicală din exterior, sau al unei situații care necesită îngrijire clinică în cadrul instituției de detențiune pentru mai mult de 48 de ore. De asemenea, trebuie înștiințate autoritățile consulare ale statului al cărui cetățean este un minor străin⁹.

La moartea unui minor în timpul perioadei de privare de libertate, cea mai apropiată rudă trebuie să aibă dreptul de a examina certificatul de deces, de a vedea corpul și de a hotărî ce se va întâmpla cu acesta. La moartea unui minor aflat în detențiune, trebuie întreprinsă o anchetă independentă a cauzelor morții, al cărei raport va fi pus la dispoziția celei mai apropiate rude. Această anchetă trebuie efectuată și atunci când moartea unui minor survine în decurs de șase luni de la data eliberării sale din instituția de detențiune și există motive pentru a considera că moartea are legătură cu perioada de detențiune¹⁰.

⁹ Pct. 56, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁰ Pct. 57, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

6. Comunicarea cu deținuții minori:

tehnici de comunicare și soluționare a conflictelor sau a situațiilor de violență

Asistenții sociali, psihologii, șefii de sector și alți angajați ai penitenciarelor sunt nevoiți să vină în contact cu diverse categorii de minori aflați în detențiune. Acești tineri provin din diverse categorii sociale, au o educație diferită, întâmpină probleme și nevoi diferite, ei reacționează în diverse moduri la situațiile problematice. Pentru a face față acestei diversități, pentru o activitate eficientă în cadrul mediului penitenciar este necesară prezența unei persoane de referință pentru tinerii aflați în detențiune. Această persoană va tinde să stabilească o relație constructivă cu minorii, le va acorda suportul necesar și va participa la diferite activități de socializare și reeducare a lor.

Deprinderile de comunicare esențiale ale unui specialist implicat în lucrul cu minorii din detenție sînt: recepționarea, interpretarea și transmiterea mesajelor. Exemplificând, educatorul sau psihologul ascultă cu atenție și înțelegere, se autoanalizează, este conștient de perturbațiile din comunicare și le reduce, este interactiv cu clientul, oferă feedback; conștientizează limbajul corporal propriu și al celorlalți, manifestă empatie, transmite căldură umană, analizează și sintetizează informația; explică cu răbdare și claritate, are deprinderi în redactarea scrisă și orală a mesajelor.

Componenta verbală a comunicării presupune abilitatea de a vorbi și abilitatea de a asculta. Este necesar ca mesajele verbale să fie exprimate logic și clar pentru ascultător. Mesajele transmise de profesioniști trebuie să fie simple, concrete și specifice, nu complexe, abstracte sau generale. Altă verigă importantă în procesul de comunicare o reprezintă deprinderea de a asculta. Aceasta reprezintă un act conștient ce presupune auzirea, înțelegerea, transformarea cuvintelor în sensuri, atribuirea semnificațiilor informației care se procesează și evaluarea informației decodificate. Ascultarea eficientă, în opinia E. I. Mardare (2005), înseamnă a răspunde, nu a rezolva;

a ajuta o altă persoană să își audă propriile cuvinte și să găsească propriile sale soluții; a rămâne calm și a se stăpâni.

Literatura de specialitate atestă câteva tehnici de ascultare activă:

- *Confirmări*, incluzând semnale verbale, cum ar fi sunetele de aprobare, și nonverbale, cum ar fi datul din cap, pentru a-l face pe vorbitor să înțeleagă că îl ascultați cu interes și cu respect.
- *Tăcere atentă* – păstrarea tăcerii, chiar dacă este dificil; atunci când reușiți, veți afla mai multe informații de la vorbitor.
- *Limbaaj nonverbal pozitiv și/sau corespunzător* care este transmis prin zâmbet, poziție deschisă, expresie a feței interesată, contact vizual moderat, brațele susțin ceea ce spune, volumul vocii folosit variat și suficient.
- *Întrebări* – folosirea întrebărilor deschise (ce părere ai despre...?), care sunt preferabile celor închise (ți-a plăcut...?), pentru că îi dau vorbitorului posibilitatea să-și exprime punctele de vedere. Nu puneți două întrebări deodată, nu puneți întrebări în care este o afirmație ascunsă, nu puneți mai mult de trei întrebări închise la rând. Întrebați interlocutorul despre dificultățile lui, anxietățile și nevoile lui (Stoica-Constantin, 2004).
- *Parafrizarea* sau reformularea este un instrument ce poate fi folosit pentru a rezuma, pentru a clarifica sau pentru a confirma dacă, în postura de ascultător, ați înțeles corect ceea ce s-a spus (Dvs. ați spus că..., după câte am înțeles din cele spuse... etc.).
- *Oglindirea* implică reflectarea, către vorbitor, în comentarii succinte, a emoțiilor pe care persoana le-a comunicat și pe care în calitate de ascultător atent, le puteți descifra.
- *Recapitularea* este o scurtă prezentare a principalelor teme și sentimente pe care vorbitorul le-a exprimat pe parcursul discuției.

Sunt autori care recomandă evitarea anumitor comportamente care perturbă procesul de ascultare activă (Stoica-Constantin, 2004):

- Vorbiți despre interlocutor, nu despre Dvs.
- Nu schimbați subiectul discuției. Dacă totuși ați decis să faceți acest lucru, este necesar să găsiți momentul potrivit, să aveți tact sau să efectuați o trecere lentă de la o temă a discuției la alta.

- Evitați să dați sfaturi, folosiți recomandările. Oferiți șansa interlocutorului să decidă el însuși ce este mai bine pentru el.
- Nu diagnosticați, nu stigmatizați.
- Nu criticați, căci interlocutorul va evita să fie sincer cu persoana care îl critică.

DECODAREA COMPORTAMENTULUI NONVERBAL – ELEMENT ESENȚIAL

Componenta nonverbală a comunicării include contactul vizual, mimica, tonalitatea și puterea vocii, postura, distanța interpersonală. Pentru eficiența activităților realizate cu și pentru minorii deținuți sunt importante cunoștințele privind descifrarea limbajului non-verbal a acestora. Câteva din aspectele comune și definitorii, caracteristice copiilor delincvenți sunt prezentate mai jos.

Pentru tinerii aflați în detenție este caracteristică o anumită tensiune emotivă sau nervoasă, teamă de a avea de-a face cu autoritățile din penitenciar generată de lipsa obișnuinței ori experiența relor tratamente exercitate de organele de cercetare.

Primele observații

La etapele inițiale ale contactului cu minorii deținuți, poate fi apreciat comportamentul expresiv, în mod special mimica. Prin intermediul mimicii și a comportamentului expresiv uneori se tinde spre deghizarea adevăratelor stări sufletești. Spre exemplu, agresivitatea prezentată de minori prin intermediul mimicii și al gesturilor poate fi identificată nu ca agresivitate, dar ca anxietate sau lipsa unor experiențe de comunicare non-agresivă. Astfel, minorul poate deghiza stăpânirea de sine, calmul, nedumerirea, unele stări de suferință (boală, leșin), atitudinea de revoltă, protest, toate cu scopul de a impresiona, a intimida. De aceea este nevoie din partea profesioniștilor din cadrul penitenciarelor să descifreze corect mesajele mimicii în relație cu contextul unde a fost observate aceste mimici.

Manifestări involuntare

În timpul evaluării comportamentului nonverbal este necesar de atras atenția asupra manifestărilor involuntare care sunt reacții ale sistemului neuro-

vegetativ. Acestea sunt mascate foarte greu și aproape că nu pot fi provocate de om în mod voluntar. Cele mai cunoscute manifestări ale sistemului neurovegetativ sunt: înroșirea (paloarea feței), creșterea volumului vaselor sangvine (observabile la tâmpile), tremurul vocii, transpirația, frământatul și tremurul mâinilor; ezitarea privirii, ticurile nervoase, culegerea unor scame imaginare, mototolirea unui obiect (căciulă, geantă, haină), pauzele îndelungate, mărirea pupilelor.

Identificarea motivelor

În decodarea comportamentului nonverbal este esențială identificarea motivelor care provoacă starea emoțională. Aceste motive pot fi: labilitatea psihică, trecutul, starea prezentă, problemele personale (starea de sănătate). În cazul persoanelor sincere, dar labile emoțional (sferă în care intră, de regulă, minorii, femeile, bătrânii), este importantă crearea unui climat de siguranță și încredere reciprocă, a unui dialog deschis degajat. În caz contrar, acestora le sunt specifice gesturile de nervozitate, ticurile nervoase, stările de disconfort psihic. În cazul nesincerității minorului sunt frecvente manifestările de evitare a privirii, pauzele înainte de răspuns, tremurul mâinilor, lipsa inițiativei în comunicare etc.

Pentru o evaluare corectă a limbajului nonverbal al minorului din detenție este nevoie de ținut cont de anumite reguli. Unul din marii cercetători ai limbajului nonverbal, Allan Pease, a identificat în urma investigațiilor științifice anumite reguli de interpretare a comportamentului nonverbal:

1. *Citirea ansamblului* – fiecare gest și element al limbajului corporal nu se interpretează izolat; pentru o citire corectă trebuie identificate ansambluri care să conțină cel puțin trei elemente nonverbale.
2. *Contextul* – ansamblurile de gesturi trebuie evaluate în contextul în care apar (uneori minorul își încrucișează brațele din cauza temperaturii scăzute din cameră, și nu neapărat din lipsa dorinței de a comunica).
3. *Recunoașterea diferențelor culturale* – un gest care înseamnă ceva într-o țară poate avea un cu totul alt sens în altă țară.

Pot fi considerate utile pentru asistenții sociali, psihologii și educatorii din cadrul penitenciarelor pentru minori următoarele interpretări ale comportamentului nonverbal elucidate de Allan Pease și Gerald Nirenberg.

Mesaje nonverbale care prezintă sentimente negative:

- Acoperirea gurii cu mâna, atingerea nasului – minorul minte; apucatul de ureche, scărpınatul pe-o parte a gâtului – nesiguranță, neîncredere față de ceea ce se spune; degetul arătător lipit de obraz, degetul mare sprijină bărbia, degetul mijlociu este lângă sau peste gură – evaluare critică.
- Îndepărtarea unei scame imagineare relevă dezaprobarea față de ceea ce s-a spus.
- Atunci când minorul simte o furie tăcută, e supărat sau decepționat, trage involuntar de guler pentru a-l îndepărta de gât.
- Creșterea tensiunii sau a frustrării este manifestată prin masarea feței pentru a liniști senzația de furnicătură.
- Clipitul lent este un gest folosit de către o persoană care se simte mai bogată, mai bună, mai înțeleaptă decât interlocutorul.
- Dominarea, superioritatea sunt manifestate prin încălecatul scaunului. Spătarul scaunului oferă protecție împotriva unui posibil „atac”.

Pe lângă semnalele negative ale corpului prezentate mai sus, în literatura de specialitate sunt relevate și semnalele pozitive ale corpului:

- Interlocutorul manifestă interes atunci când își înclină capul.
- Prin suptul ramei ochelarilor, a unui creion, stilou interlocutorul transmite mesajul: „Am nevoie de timp”.
- Încrederea în sine, atitudinea degajată sunt manifestate prin gestul mâinilor în formă de acoperiș.
- Disponibilitatea, deschiderea către comunicare sunt redată prin aplecarea înainte a corpului.

Neputând fi marcate, dar nici provocate de minor în scop voit, manifestările comportamentale și psihofiziologice menționate vor indica starea psihică pe care o trăiește minorul aflat în conflict cu legea.

INTERVIUL ȘI CONSILIEREA

Literatura de specialitate evidențiază două tehnici recomandabile în lucrul cu minorii delincvenți, inclusiv cei care execută pedepse privative de libertate: interviul și consilierea.

Interviul

Interviul este utilizat pentru schimbul de informații; identificarea și clarificarea problemelor; rezolvarea unor neînțelegeri; planificarea strategiilor și acțiunilor dorite; obținerea unui consens sau facilitarea dezvoltării individului și, prin urmare, poate facilita elaborarea unui plan de intervenție în vederea influențării pozitive a unui adolescent.

Desfășurarea unui interviu de succes depinde în mare măsură de abilitățile pe care specialistul într-o instituție penitenciară le folosește. Cele mai reprezentative abilități sunt: formularea întrebărilor, observarea, ascultarea, concentrarea, îndrumarea deținutului spre realizarea obiectivelor propuse, parafrizarea, sumarizarea, empatia. Autorii M. Roth și M. Diaconescu (2003) formulează cele 10 reguli de bază necesare unui interviu eficient:

1. Nu judecați pe nimeni!
2. Arătați înțelegere!
3. Nu dați sfaturi personale!
4. Nu puneți întrebări care încep cu "De ce?"!
5. Nu vă asumați răspunderea pentru problemele cu care se confruntă clientul!
6. Nu faceți interpretări personale (parafrizarea este suficientă)!
7. Referiți-vă strict la ceea ce este de interes „aici și acum”!
8. Ocupați-vă în primul rând de sentimente (partea afectivă)!
9. Identificați aspectele pe care vă propuneți să le urmați sub forma unui ghid de interviu!
10. Utilizați flexibil ghidul de interviu folosind și informațiile obținute de la client pe parcurs!

Consilierea

Consilierea este un proces în care un profesionist stabilește o relație bazată pe încredere cu o persoană care are nevoie de sprijin. Această relație asigură exprimarea ideilor și sentimentelor în legătură cu o problemă și oferă sprijin în clarificarea sensurilor fundamentale, în identificarea unor pattern-uri valorice pe baza cărora se pot formula soluții. Prin procesul de consiliere psihologică se poate ajunge la o înțelegere mai profundă a gândurilor, a trăirilor emoționale ale copiilor cu dificultăți de învățare, care asigură șansele

unui nivel optim de dezvoltare a resurselor personale. Consilierea asigură asistența individului în explorarea și înțelegerea propriei identități, îl sprijină în dezvoltarea unor strategii de rezolvare a problemelor și luare a deciziei.

În consiliere s-au conturat patru direcții de abordare a problemelor cu care se poate confrunta individul pe parcursul evoluției sale:

- intervenția în situații de criză;
- intervenția ameliorativă;
- prevenția
- intervenția formativă și de dezvoltare.

Consilierea de grup presupune o relaționare a consilierului cu un grup ai căror membri au o problemă comună. Procesul de consiliere valorifică experiența și cunoștințele fiecărei persoane asistate. La nivelul grupului se stabilește o rețea socială prin care sunt dezvoltate, pentru fiecare individ în parte, metodele și planurile de clarificare a situației existente, ajungându-se la individualizarea problemei. Acest tip de interacțiune contribuie la dezvoltarea nu numai individului, dar și a grupului ca întreg. În consilierea de grup se cristalizează un sentiment de comunitate având la bază nevoia de afiliere, apartenență, se clarifică dorințe, nevoi și opțiuni, iar autorealizarea pozitivă a fiecărui membru este raportată la dinamica grupului. Obiectivele consilierii de grup vizează crearea unui mediu care să dezvolte participanților capacitatea de a obține informații și abilități, de a-și forma atitudini constructive.

Scopurile consilierii:

- sprijinirea persoanei consiliate în dezvoltarea propriei individualități;
- asistarea în procesul de autocunoaștere, sprijin în procesul de căutare;
- formarea identității;
- dezvoltarea unei imagini de sine pozitive și autoacceptarea;
- dezvoltarea abilităților sociale, de interacțiune cu ceilalți;
- formarea abilităților de rezolvare a problemelor și de luare a deciziilor;
- sprijinirea în formularea de scopuri specifice și măsurabile care pot fi observate din punct de vedere comportamental.

Astfel consilierea facilitează autocunoașterea, dezvoltarea și utilizarea propriilor resurse. Beneficiarii consilierii sunt ajutați să găsească soluții la problemele lor sau să țină sub control o situație de criză, li se oferă suport moral celor aflați în dificultate sau cu probleme de relaționare sau sunt sprijiniți în direcția dezvoltării capacității de resocializare sau de orientare în viață. Consilierea îi ajută pe adolescenții din penitenciar în direcția maturizării și acceptării emoționale, facilitează autocunoașterea și lucrează în sensul unei vieți mai satisfăcătoare, fiind centrată pe prezent aici și acum. În timp ce în cadrul psihoterapiei schimbările implică modificări profunde, revoluțive, în consiliere este vorba de modificări de mai mică amploare, evolutive.

O evaluare complexă înaintea consilierii este importantă din mai multe motive:

- stabilirea unei relații;
- diagnosticarea clinică;
- aprecierea punctelor tari și a celor slabe ale persoanei;
- oferirea de informații;
- a-l face pe minor să se simtă înțeles;
- formularea unui caz sau a unui plan;
- oferirea de speranță;
- colectarea informațiilor despre nevoile culturale și așteptări;
- explicarea modalității terapeutice de lucru;
- obținerea consimțământului informal;
- oportunitatea clientului de a întreba;
- oferirea unui model de tratare;
- motivarea clientului;
- stabilirea și programarea viitoarelor evaluări necesare – medicale etc.;
- selectarea clienților pentru consiliere;
- selectarea strategiei și a consilierului potrivit pentru client;
- oferirea unei baze de alegere a clientului cu privire la modalitatea de consiliere;
- stabilirea unor chestiuni de ordin practic: timp, loc, acces.

Consilierea individuală este o interacțiune personală între consilier și client, în cadrul căreia consilierul asistă clientul în rezolvarea problemelor mentale, emoționale sau sociale. Consilierea individuală se desfășoară în ședințe care oferă clientului maximă confidențialitate, ceea ce permite explorarea ideilor, sentimentelor sau atitudinilor problematice. Consilierul și persoana consiliată formează împreună o echipă.

Consilierea oferită adolescenților din detenție reprezintă un tip de serviciu social specializat oferit cu scopul de a rezolva eficient unele probleme cu care se confruntă aceștia, de a-i ajuta să conștientizeze anumite nevoi, emoții, gândiri negative, comportamente și situații problematice și de a explora, descoperi și clarifica modalitățile de utilizare eficientă a resurselor.

Reușita procesului de consiliere depinde de utilizarea anumitor deprinderi specifice acestei tehnici. În primul rând este importantă folosirea tehnicii ascultării active a minorului în timpul consilierii (încurajările nonverbale și verbale, parafrizarea, rezumarea etc.). Alte deprinderi recomandate sunt:

- interpretarea (exprimă punctul de vedere al consilierului; poate fi utilizată abia după ce i-a acordat atenție și am verificat modul în care gândește clientul);
- reflectarea sentimentelor și a emoțiilor (solicită un vocabular bogat pentru definirea stării existente);
- căutarea aspectelor pozitive și a resurselor clientului (urmează secvenței fundamentale de ascultare și rezumării; are nevoie de cel puțin un exemplu specific dat de client; dacă se realizează împreună cu clientul o listă a acestor elemente, se vor face pași esențiali în rezolvarea problemei);
- focalizarea (oferă un prim mod de evaluare a problemei; se poate realiza în mai multe forme: asupra clientului, consilierului, problemei, altor persoane, asupra familiei, contextului cultural);
- confruntarea (constă în punctarea discrepanțelor dintre atitudini, gânduri și comportamente; ajută persoanele aflate în dialog să privească situația mai realist; conține date obiective, fără a fi moralizatoare);
- feedback (deprinderea prin care i se comunică clientului modul în care el și acțiunile lui sunt văzute de ceilalți).

Pentru realizarea ședințelor de consiliere eficiente este necesară posedarea deprinderilor în consiliere. Acestea presupun:

1. Autoconștientizarea și autoînțelegerea (înțelegerea influenței familiale a fiecăruia; înțelegerea influenței factorilor situaționali curenți, analiza stimei de sine, analiza modului propriu de acceptare a celorlalți și de exprimare);
2. Luarea deciziilor etice (înțelegerea îndatoririlor legale ale profesioniștilor, înțelegerea valorilor fundamentale și a eticii asistenței sociale și identificarea implicațiilor etice și legale).

În luarea deciziei etice intervin:

- a. Conversația și ascultarea (folosirea vorbirii, a limbajului corporal, ascultarea);
- b. Pregătirea (reanalizarea, explorarea, consultarea, autoexplorarea);
- c. Începutul (prezentarea personală, căutarea introducerii, descrierea scopului inițial, evidențierea rolului clientului, discutarea planului de acțiune și a considerațiilor etice și căutarea feedback-ului);
- d. Explorarea (probarea, căutarea clarificărilor, reflectarea asupra conținutului, asupra sentimentelor, asupra celor comunicate și trecerea dincolo de cele spuse);
- e. Analizarea (organizarea informațiilor descriptive, formularea unei încercări de analizare);
- f. Înțelegerea / contractarea (împărtășirea părerii asistentului social cu privire la problemă, specificarea problemelor în legătură cu activitatea, stabilirea obiectivelor, demararea unui program de schimbare, identificarea etapelor acțiunii, planificarea evaluării, sintetizarea contractului);
- g. Acționarea (stabilirea etapelor acțiunii, revizuirea etapelor acțiunii, evaluarea, educarea, reorientarea, confruntarea, indicarea finalului și înregistrarea în timpul fazei de acțiune);
- h. Sfârșitul (reevaluarea procesului).

Calitatea procesului comunicării dintre persoana care realizează consilierea și minorul consiliat poate fi influențată de anumiți factori precum: personalitatea minorului, personalitatea profesionistului, experiența anterioară a acestora, relațiile cu alte persoane, pregătirea școlară, nivelul intelectual,

nivelul sănătății, folosirea aceluiași mod de codificare a mesajului, prezența sau absența barierelor de comunicare.

În concluzie putem preciza că modalitatea în care se realizează comunicarea influențează relația psihologului sau asistentului social din penitenciar cu asistații. O comunicare eficientă poate asigura un climat securizant, facilitator al intercunoașterii, poate conferi asistaților un sens al implicării și o recunoaștere a valorilor sale. Problema eficienței comunicaționale se dovedește a fi semnificativă, rezolvarea ei necesitând cunoașterea și dezvoltarea unor deprinderi de facilitare a proceselor de comunicare, suficient de complexe și performante pentru a se plia optim pe contexte sociale variate și pe diferite tipuri de deținuți minori.

INTERVENȚII ÎN SITUAȚII DE CONFLICT SAU VIOLENȚE

La elaborarea prezentei lucrări au fost realizate câteva interviuri cu angajații penitenciarelor în care se dețin minori. La întrebarea privind evaluarea dificultăților în lucrul cu minorii, majoritatea respondenților au menționat că întâmpină adesea deficiențe în luarea deciziilor sau identificarea metodelor de intervenție, în mod special în situații de conflicte și violențe apărute între minorii deținuți.

Analizând spectrul dificultăților care există în activitățile realizate cu și pentru minorii din instituțiile de detenție, putem identifica următoarele obstacole:

PIEDICI ÎN LUCRUL CU DEȚINUȚII:

- relații proaste între deținuți și persoanele care lucrează în penitenciare;
- neîncredere în valorile profesioniștilor din penitenciare;
- se simte bine în propria piele, nu crede în schimbare;
- dacă va comunica cu reprezentanții administrației penitenciarelor, are perspectiva de a-și pierde statutul social în grupul de deținuți (exclus din anturaj);
- teama de schimbare/neîncredere în sine;
- reticența societății la schimbarea lui;

- lipsa de motivație pentru schimbare;
- se complace în situația în care se află;
- teama de a lucra;
- pierde unele avantaje;
- existența unor modele sociale negative;
- nici un recidivist nu se poate schimba;
- noi nu credem, că deținuții se pot schimba, acest lucru nu vrem, nu ne interesează;
- n-au unde să locuiască („sezonieri”);
- cred că n-au nici o șansă;
- sunt răi prin natura lor;
- principiul: „dacă ies, oricum mă voi întoarce” (stigmatizare);
- justificările găsite de deținuți („nu sunt eu vinovat” acuzarea acuzatorilor);
- neasumarea responsabilității propriilor decizii și acțiuni (vinovați sunt factorii externi);
- neintegrarea în programe de pregătire pentru liberare;
- situația materială și socială;
- coeficientul de inteligență scăzut;
- bolnavi psihici;
- lipsa unei motivații după liberare;
- incapacitatea de adaptare;
- influența negativă a mass-media;
- cronicizarea unor procese psihopatologice (modificări organice ireversibile);
- perceperea stigmatului social ca un obstacol de neînvins în calea schimbării personale;
- nu are nevoie de lumea noastră;
- contact direct cu restul deținuților timp îndelungat;
- recidivist/are antecedente penale;
- nu există susținere din exterior – rude/școală/familie;
- nu beneficiază de nici un program specializat;
- beneficiile imediate ale infracțiunii;

- comportamentul infracțional ca formă de adaptare la mediu – „meseria lui”;
- teama de stigmatizare și marginalizare după liberare;
- nu beneficiază de suport moral/afectiv/material;
- presiunea/influența grupului;
- lipsa de educație pro-socială;
- uneori nu au o rețea de suport social după schimbare;
- nu se vor schimba dacă le este îngrădită libertatea de a alege;
- nu se vor schimba dacă sunt priviți ca deținuți, și nu ca oameni;
- nu se vor schimba dacă comportamentul infracțional este dezvoltat;
- nu se vor schimba dacă nu doresc schimbarea;
- dacă tiparul de viață de penitenciar este însușit;
- educație negativă;
- handicapuri fizice;
- fanatism;
- se regăsesc și se simt în siguranță în penitenciar;
- nu consideră că este atinsă integritatea altei persoane (victima) prin comiterea infracțiunii;
- nu este continuată intervenția și în afara penitenciarului.

Odată ce un angajat al penitenciarului care vine în contact cu minorii știe să definească principalele obstacolele în abordarea acestora, specialistul din penitenciar fie că este vorba de șeful de sector, asistentul social sau psihologul, trebuie să fie conștient și de oportunitățile pe care le pot reprezenta tinerii delincvenți, după cum urmează:

Resurse în lucrul cu deținuții

- „omul se poate schimba”;
- orice comportament deviant se poate schimba;
- tinerii pot învăța modele de comportament pro-social;
- libertatea deținutului de a alege schimbarea și încrederea că se poate schimba;
- deținuții au nevoi de siguranță;
- fiecare om are nevoie de acceptare socială;
- susținerea familiei sau rudelor apropiate;

- rețea de suport social după liberare;
- nu doresc să se întoarcă în penitenciar (supraaglomerare, lipsa intimității, diferite abuzuri);
- vârsta fragedă;
- dorința de a schimba (conștientizarea greșelii și a efectelor negative);
- dorința de a-și întemeia o familie;
- comunicarea eficientă este o resursă puternică;
- da, pentru că sunt ființe umane!
- pentru a putea relaționa cu cei de acasă sau prietenii;
- se pot schimba, dacă văd că ceilalți colegi (deținuți) au un alt caracter mai bun; exemplele de caractere pozitive sunt puternice pentru a provoca o schimbare.

Vă prezentăm câteva recomandări privind intervenția în situații de conflict sau violențe, care pot apărea în rândul deținuților minori.

Tehnica celor trei pași

1. STOP!!!!!!!

- oprim escaladarea furiei;
- întrerupem fluxul de energie care crește;
- (mă înfurii) până când în final va fi suficient pentru o acțiune violentă.

2. DEPĂRTEAZĂ-TE!

- ne distanțăm de persoana cu care ne aflăm în conflict sau de situația de conflict.

3. CALMEAZĂ-TE, GÂNDEȘTE

- ne concentrăm gândurile pentru a identifica intervențiile specifice acestei situații de conflict.

Intervenția este acțiunea pe care o întreprinde un membru al personalului prin relaționarea cu părțile implicate în conflict în scopul de a scădea tensiunea situației de criză.

Intervenția este compusă din trei pași:

1. scoaterea din zona de violență potențială a părților implicate;
2. deschiderea canalelor de comunicare cu părțile implicate în conflict;
3. adunarea informației despre interesele părților.

Acțiunile pe care le presupune pasul 1 sunt:

- scăderea tensiunii părților prin comportament non-verbal neprovocator. Prin comportamentul non-verbal neprovocator înțelegem comportamentul care nu conține nici un element care poate fi considerat de către un interlocutor ca fiind jignitor, insinuant, ironic, amenințător, umilitor, disprețuitor sau care să exprime desconsiderare. Comportamentele general acceptate ca fiind neprovocatoare sunt: neîncălcarea spațiului personal al interlocutorului; utilizarea unui ton calm, fără accente și sinuozități puternice, unei intensități medii a vocii, suficiente pentru a fi auzită de interlocutor, dar nu și de alte persoane care mai pot fi prin preajmă; postura decentă echilibrată a corpului, gesticulația reținută, în special fără a duce mâinile înspre fața interlocutorului; menținerea contactului vizual, semnale care reflectă o ascultare activă.
- comunicarea centrată pe scăderea tensiunii și ascultarea activă;
- separarea părților;
- scoaterea din spațiul de conflict și plasarea într-un spațiu de siguranță a părților implicate.

Pașii 2 și 3 se realizează prin:

- dialog cu deținutul sau deținuta:
 - întrebări ajutătoare;
 - direcționarea atenției deținutului către altceva decât poziția pe care o are în conflict;
 - evitarea întrebărilor care pot spori tensiunea: care implică faptul că el/ea este de vină; ori folosirea exprimărilor de genul: „eu cred că...”
- menținerea unui comportament non-verbal neprovocator.

Un rol important în evoluția situației de conflict îl constituie furia. Mecanismul furiei pornește de la un element denumit trăgaci (de exemplu o atitudine de dispreț care face ca deținutul să se simtă minimalizat, pus pe o poziție de inferioritate), care va declanșa un gând puternic, de exemplu, „cine se crede ăsta!”. Imaginea de superioritate a potențialului adversar va

declanșa sentimente de ură, dorința de răzbunare, urmate de gândul „las’ că-i arăt eu lui”, însoțit de sentimente de furie îndreptățită, gânduri de justificare a acțiunii violente care trebuie să îl aducă pe potențialul adversar să vadă cine este cu adevărat cel pe care l-a jignit, apoi sentimentul de putere care indică faptul că energia este la nivelul la care este suficientă pentru o acțiune violentă.

În SITUAȚIA DE CRIZĂ deținuții se mențin la acest nivel foarte ridicat de furie deoarece o cale de acțiune tipică pentru ei este amenințarea cu violența. Furia pe care o demonstrează este o furie amenințătoare, sub presiunea căreia uneori oamenii din jur, de frică, fac ce li se cere. Deținutul are nevoie, pentru a se menține la acest nivel de energie, să-și alimenteze starea de furie cu noi argumente, care spun toate în esență același lucru, anume că nimeni nu îl respectă pe deținut, toți îl consideră o cârpă, el este întotdeauna păcălit. Asemenea gânduri funcționează ca trăgace succesive de care are nevoie în situația de criză, în confruntarea violentă, pentru a-și menține avantajul, respectiv capacitatea de a amenința cu forța.

Atunci când intervenim cu un comportament neprovocator, deținutul nu mai are elementele necesare pentru alimentarea furiei, nivelul său de energie descrește și implicit scade nivelul riscului ca el să atace fizic. Un timp memoria îi va mai furniza gânduri de justificare a furiei, dar realitatea comportamentului nostru este mai puternică și, ca urmare, deși nivelul furiei scade mai greu, ea se va diminua totuși.

Rezultatul așteptat al intervenției este scăderea tensiunii părților și plasarea lor într-un spațiu de siguranță. În acest moment părțile sunt informate în legătură cu posibilitatea de a rezolva conflictul prin negociere. Dacă părțile sunt de acord, se intră în negocierea propriu-zisă.

Obiectivul prioritar al intervenției este detensionarea părților implicate în conflict. Obiectivul secundar este acela de a evita orice escaladare de tensiune odată ce aceasta a scăzut, sau escaladarea tensiunii în situațiile în care, la începutul discuțiilor, tensiunea nu este foarte ridicată, deși există potențialitatea unei crize.

Formele concrete de acțiune în cadrul intervenției pot să difere în funcție de modalitatea prin care s-a exteriorizat conflictul:

- Sunt observate simptome ale procesului conflictual, care este conștientizat de către părți. Părțile doresc să găsească o soluție pe calea negocierii. Cu acest scop apelează la un mediator sau, după ce au apelat la ajutorul unui membru al personalului penitenciarului, răspund pozitiv la inițiativa acestuia de a rezolva problema prin negociere;
- Pe parcursul perioadei de angajare în conflict confruntările sunt atât de deranjante pentru grup, încât grupul solicită găsirea unei soluții la situația conflictuală;
- Se produce situația de criză cu unul dintre comportamentele violente: lovituri, amenințări, insulte, injurii, șantaj, distrugerea obiectelor, autorânire, refuzul de a îndeplini un ordin care privește securitatea detenției.

În primul caz se poate trece direct la faza de negociere, dar trebuie avut în vedere că „*temperatura*” poate crește în orice secundă ca urmare a autocontrolului defectuos al deținuților implicați și în acel moment trebuie să se apeleze imediat la tehnicile de intervenție.

Pentru următoarele două cazuri trebuie pusă în aplicare mai întâi intervenția. Chiar și în situația în care camera solicită ajutorul personalului, este de cele mai multe ori probabil ca părțile implicate să nu dorească să participe la negociere și să se afle într-o stare de tensiune foarte aproape de tensiunea din situația de criză.

Există cel puțin două dimensiuni pe care acțiunile de intervenție și negociere se întrepătrund. Prima este *relaționarea neprovocatoare*, care se menține constantă pe tot parcursul procesului, cu observația că gradul de concentrare al celui care face propriu-zis intervenția și negocierea trebuie să crească foarte mult atunci când tensiunea părților crește și se mai poate modera atunci când procesul de rezolvare a problemei a început. A doua este *acumularea informației*. Acțiunea de acumulare a informației se desfășoară în toate fazele procesului de intervenție și negociere.

La prima vedere procesul de intervenție descris și negocierea par a fi costisitoare, necesitând mult timp și multe resurse umane. Dar aceste instrumente de lucru sunt mai puțin costisitoare decât intervențiile în forță care implică echipa de intervenție, personalul de supraveghere, personalul medical și îngrijirea victimei. Urmările unei intervenții în forță pot să rezulte în sancțiuni pentru lucrătorii penitenciarului care nu au intervenit la timp pentru a

preîntâmpina conflictul, nemaivorbind despre consecințe și traume psihice pe care le pot resimți atât deținuții minori, cât și personalul care a fost nevoit să aplice forța fizică, chiar dacă era justificată.

ELEMENTELE ȘI FAZELE NEGOCIERII

Negocierea este procesul în cadrul căruia două sau mai multe persoane/părți încearcă să ajungă la o soluție de compromis mediată și reciproc acceptată.

Această soluție este cea care rezolvă în cea mai mare măsură simultan interesele părților. Ea se bazează pe un set de reguli:

- Există un spațiu destinat negocierii (membrii echipei multidisciplinare și părțile trebuie să se așeze astfel încât să se vadă între ei);
- Nu utilizăm forța în nici un moment al negocierii (nu ne ridicăm de pe scaune, nu amenințăm, nu înjurăm);
- Folosim un limbaj adecvat;
- Ne bazăm pe o comunicare respectuoasă (vorbit pe rând, ne adresăm frumos).

Elementele negocierii:

- 1 conflict
- 2 sau mai multe persoane/părți
- Un membru al echipei sau o echipă multidisciplinară (care poate fi formată din psiholog, asistent social și șef de sector)
- O soluție

Fazele negocierii:

FAZA I –PREGĂTIREA ÎNTÂLNIRII PENTRU NEGOCIERE

1. discutăm cu părțile aflate în conflict și ne formăm o părere despre problemă;
2. echipa discută, definește problema și formulează ipoteze despre conflict, pregătește soluții la problemă;
3. este anunțat deținutul (deținuții) să se pregătească de negociere.

FAZA II- NEGOCIEREA

1. prezentarea/reamintirea regulilor întâlnirii

- comportamentul tuturor va fi tacticos și respectuos;
 - intonația va fi joasă/calmă;
 - vorbim pe rând;
 - cei care nu se pot controla își iau o pauză de 5 minute în afara spațiului de negociere;
 - nu discutăm de pe poziții.
2. prezentarea/definirea problemei
 - delimitarea unei singure probleme;
 - solicităm definirea problemei în termeni care țin de fapte (descrierea acțiunilor, vorbelor), și nu personali („are ceva cu mine”, „cutare e un bou, nu-mi place de...”, „eu nu sunt...”, „eu sunt...” ș.a.m.d.);
 - un membru al echipei rezumă ce au spus deținuții (dacă am înțeles bine, problema este...);
 - cerem tuturor să-și exprime pe rând opinia (să definească problema așa cum o văd ei).
 3. propunerea soluțiilor și alegerea unei soluții
 - propunerea trebuie să respecte principiile de etică;
 - putem propune noi o soluție pro-socială;
 - analiza soluției propuse;
 - se votează și se alege soluția pro-socială care întrunește cele mai multe opțiuni.
 4. acordarea unui termen de probă care verifică:
 - dacă au respectat regulile pe care soluția acceptată le presupune;
 - dacă soluția este viabilă, respectiv rezolvă problema sau generează o nouă situație conflictuală.

TEHNICA DE NEGOCIERE – REZOLVAREA DE PROBLEME

În cadrul negocierii propriu-zise membrii echipei cunosc și folosesc tehnica rezolvării de probleme. Rezolvarea de probleme este procesul prin care se găsește soluția unei probleme. Problema este discrepanța dintre starea de lucruri la un moment dat și o anumită stare dorită. Problema este o sarcină pentru care nu dispunem de proceduri care să permită atingerea obiectivului propus, dacă ținem seama de constrângerile situației (Grand Dictionnaire de la Psychologie).

Pașii rezolvării de probleme sunt:

1. PROBLEMA ESTE IDENTIFICATĂ ȘI DEFINITĂ

- a. Observăm că există o problemă
- b. Enunțăm problema
- c. Culegem/ găsim informații
- d. Definim și redefinim problema

2. SEPARĂM PROBLEMA DE POZIȚIE

- a. Ne acceptăm sentimentele
- b. Identificăm pozițiile

3. GENERĂM SOLUȚII ALTERNATIVE

4. ANALIZĂM SOLUȚIILE

- a. Conectăm mijloacele cu finalitățile
- b. Anticipăm consecințele
- c. Privim în perspectivă: privim problema din diferite puncte de vedere

5. LUĂM DECIZIA

Comportamente dificile

Brinkman și Kirschner (1994) au identificat 10 patternuri de comportamente dificile pe care oamenii normali le manifestă în situații stresante, frustrante sau în situația când se simt amenințați.

Este important de ținut minte că:

- Aceste comportamente sunt manifestate de persoane normale
- Nu este nimic patologic în aceste comportamente
- Fiecare dintre noi poate manifesta un astfel de comportament
- Analiza comportamentului este făcută în baza a 2 dimensiuni: asertivitatea și centrarea pe scop.

Asertivitate

A fi asertiv înseamnă a fi încrezător în propriile forțe, a-ți impune propriul punct de vedere și urmărirea consecventă a obiectivelor. Fiecare individ are un anumit nivel al asertivității, care poate avea diverse nivele, de la **pasiv** (docilitate, supunere, retragere) la **agresiv** (dominare, chiar atacuri).

Centrare pe scop

Centrare pe sarcină

- Îndeplinirea sarcinii la timp (indivizii acționează, ritmul este mai alert, iar în caz de urgențe, pot deveni agresivi sau imprudenți)
- Realizarea corectă a sarcinilor (atenție la detalii, ritm mai lent, perfecționism)

Centrarea pe relații

- Armonizarea cu ceilalți (dorințele celorlalți sunt pe primul loc, evitarea neînțelegerilor)
- Obținerea aprecierii celorlalți (asertivitate, atragerea atenției)

1. Tancul

Caracterizare: centrat pe sarcină, își simte amenințată intenția de îndeplinire a acesteia. Asertiv, impulsiv, exploziv, agresiv chiar, combativ, te atacă direct dacă te consideră un obstacol în calea scopului său, deși nu e nimic personal.

Reacții tipice în fața lui: tendința de a ataca; tendința de a te justifica; clacarea, retragerea.

Sugestii de management al conflictului: *obiectivul este să-i dobândești respectul* – stați pe loc, mențineți-vă poziția; dobândeți respectul, el nu atacă pe cei care îi respectă; întrerupeți atacul ferm rostindu-i numele până se oprește; lăsați-i ultimul cuvânt, dar dați-i de înțeles că nu veți vorbi cu el dacă nu coboară tonul sau până nu se calmează.

Nu se recomandă următoarele reacții la asaltul tancului:

Contraatacul – el va merge mai departe, chiar până la crearea unei alianțe împotriva dvs.

Defensiva – justificarea poziției, scuzele nu-l interesează, devine și mai agresiv.

Supunerea – teama și slăbiciunea sesizate de „tanc” sunt un semnal că ofensiva sa a fost justificată.

2. Perfidul (vicleanul)

Caracterizare: este fie centrat pe sarcină (își simte amenințată intenția de realizare a acesteia așa cum vrea el), fie pe relație (dorind să atragă atenția asupra sa, să câștige admirația celorlalți). Este perfid, atacând indirect, aluziv, prin remarci ironice sau răutăcioase, umor sarcastic, făcând să te simți umilit sau rușinat.

Sugestii: Strategia generală este de a-l demasca și a-l face să se simtă rușinat. Cea mai bună armă este indiferența sau curiozitatea amuzament; abordați-l direct și asertiv, prin întrebări de clarificare, ferm, ca și în cazul tancului; încercați să decelați dacă este o tachinare, ca semn de afecțiune, dacă este bârfă sau o ironie răutăcioasă. Cu cât sunteți mai calm, cu atât efectul e mai puternic. Încercați să aflați adevăratul motiv al ostilității acestuia printr-o convorbire privată, dacă are dreptate, argumente suficiente, admiteți acest lucru, apreciați faptul că a fost cinstit cu dvs. și veți câștiga respectul lui.

Nu se recomandă:

Să exprimați neplăcerea, pentru că asta îl stimulează și mai mult.

Să primiți acest atac ca unul personal; încercați să reorientați prin glume asemenea atacuri spre autor.

3. Atoateștiutorul

Caracterizare: centrat pe sarcină, își simte amenințată intenția de a o realiza. Competent și bine informat, extrem de asertiv, are tendința de a domina, manipula situația și pe ceilalți, este autoritar, nu acceptă obiecțiile sau discuțiile în contradictoriu; dacă ceva nu merge bine, vinovatul ești doar tu. El dorește ca totul să fie făcut anume pe placul lui. Conservativ față de ideile noi. A greși pentru el înseamnă umilință.

Sugestii: fiți stăpâni pe voi, pregătiți bine ce aveți să-i spuneți; arătați că-i recunoașteți și respectați meritele; toate ideile dvs. trebuie să se bazeze pe ideile lui, pentru a le prezenta apoi, indirect, pe ale voastre. Evidențiați ideea acestuia ca fiind una „genială”. Expuneți-vă ideile într-un mod ipotetic, și nu unul afirmativ.

Nu se recomandă:

Să arătați că știți mai multe ca el, sau ca sunteți atotștiutor.

Să arătați antipatia sau disprețul față de el.

4. Tânguitorul (Plângătorul)

Caracterizare: centrat pe sarcină, orice obstacol este perceput ca stând în calea intenției sale de a o îndeplini corect. Perfecționist, tinde să generalizeze orice impediment, având senzația că nimic și nimeni nu se va ridica la nivelul standardelor sale; e copleșit și renunță la orice tentativă de a găsi soluții; caută compania celorlalți pentru a se plânge, și nu pentru a i se oferi soluții.

Sugestii: încercați să particularizați situația, prezentați-i viitorul, oferind, cu tact, anumite sugestii; dacă nu merge așa și vă irită cu insistențele de a se plânge, "răciți" relațiile. În timpul discuției întrerupeți și cereți clarificări. Direcționați discuția spre găsirea unei soluții.

Nu se recomandă:

Să-l aprobați, dar nici să nu-l contraziceți.

Nu încercați să oferiți soluții și nici să rezolvați problema în locul lui.

5. Negativistul

Caracterizare: centrat pe îndeplinirea corectă a sarcinii. El vede toate aspectele negative ce-l înconjoară. El vede totul ca fiind fără nici o speranță, se retrage în totalitate și renunță la orice demers, stopând evoluția și subminând motivația celorlalți.

Sugestii: primul pas în comunicarea cu astfel de persoane este să le permiteți să fie atât de negative cât își doresc. Folosiți negativismul ca pe o resursă: „Ai dreptate...”. Dacă găsește ceva negativ sau are o idee de acest tip, anunțați-l că e bine-venită.

Nu se recomandă:

Să-i arătați că situația nu e așa sumbră cum o vede el, căci l-ați întărâta și mai tare.

Disprețul și nerăbdarea.

6. Taciturnul

Caracterizare: El încearcă să evite conflictele. Este pasiv, puțin asertiv, este cel care în fața obstacolelor se retrage complet – nici un răspuns, verbal sau nonverbal, ci doar tăcere. Este fie centrat pe îndeplinirea corectă a sarcinii (când evenimentele nu se ridică la standardele sale se retrage), fie pe armonizarea cu ceilalți (timizi, când le este amenințată această intenție, devin și mai pasivi și mai docili, tăcerea fiind cel mai bun mod de a evita conflictul cu ceilalți).

Sugestii: nu fiți nerăbdători sau agresivi cu el; cel mai bine este să vă relaxați. Să vă faceți timp pentru el, să-i puneți întrebări deschise, să îl ascultați activ, să-l încurajați.

Nu se recomandă:

Să arătați lipsă de răbdare, agresivitate și iritare.

7. Serviabilul

Caracterizare: pasiv, evitant, nu poate spune niciodată “nu”. Este centrat pe relații, căutând să fie în armonie cu ceilalți, consideră că un refuz poate duce la conflict. Răspunde afirmativ la orice solicitare sau rugămințe, se neglijează și se suprasolicită, acumulând, în timp, multe resentimente față de cei din jur și simțindu-se ca o victimă. Nu se gândește la consecințele nerespectării cuvântului. Acumulează în forul său interior o ostilitate mută.

Sugestii: obiectivul vostru este să-l determinați să își țină promisiunile făcute. Vorbiți deschis cu el, sincer; când își respectă angajamentele subliniați efectele pozitive și mulțumirea celorlalți; ajutați-l să-și organizeze timpul și activitățile; accentuați faptul că dacă refuză ceva, pentru că nu are timp sau nu e de competența sa, nu se va întâmpla nimic grav. Cereți-i cuvântul de onoare, stabiliți termene, explicați-i consecințele negative ale relației sale cu alți oameni în cazul nerespectării promisiunii.

Nu se recomandă:

Să-l faceți să se simtă jenat sau blamat pentru ceea ce nu a făcut – astfel el va perpetua promisiunile fără să le îndeplinească.

8. Nehotărâtul

Caracteristizare: : pasiv, non-assertiv, evitant, centrat pe armonizarea relațiilor cu ceilalți. De regulă, evită sau amână luarea deciziilor de teama unei eventuale greșeli care să deterioreze raporturile cu cei din jur. Neluând decizii, așteptând ca lucrurile să se rezolve de la sine sau altcineva să hotărască pentru el, îi poate enerva foarte ușor pe ceilalți, sabotându-și relațiile.

Sugestii: Creați o atmosferă de destindere, prezentați-i pe larg situația și variantele, subliniați faptul că orice decizie are părțile ei bune și rele, că oricine poate greși; asigurați-l că a luat o decizie bună, atunci când este cazul. Obiectivul este să îl faceți să capete încredere în el însuși.

Nu se recomandă:

Să fiți iritați sau nerăbdători.

Să-l grăbiți să ia o decizie

9. Grenada

Caracteristici: exploziv, precipitat, centrat pe relație, reacționează violent când îi este amenințată intenția de a obține atenția sau admirația celorlalți, având impresia că nimeni nu îl ia în seamă, că nu este apreciat la adevărata valoare. Spre deosebire de cazul „tancului” (bine țintit, legat de aspecte pragmatice), atacul este nedirecționat, acuzele și înjurăturile sunt împrăștiate pretutindeni, în adresa tuturor; se leagă de orice, reclamând atenție, și nu eficiență.

Sugestii: cel mai bine, ca și în cazul „tancului”, este să-i opriți atacul, apoi să faceți referiri la trăirile sale afective; uneori este bine să-i sugerați luarea unei pauze pentru a se calma, după care să reluați discuția. În timpul discuției roștiți-i numele prietenos, ca să-i atrageți atenția. Asigurați-l a intenția binevoitoare față de el.

Nu se recomandă:

Să răspundeți ca și el – exploziv.

Să plecați de pe terenul conflictului, ignorându-l.

Manifestarea unui sentiment de dispreț și antipatie.

10. Atotștiutorul închipuit

Caracterizare: foarte asertiv, centrat pe relație, scopul său este să atragă atenția celorlalți asupra sa. Carismatic, sigur pe sine, este omul formelor fără fond; știe câtă informație să afle pentru a face față unei discuții. Poate vorbi relaxat și cu aparentă autoritate despre lucruri despre care nu știe mai nimic, jumătăți de adevăr, falsuri. Ironia este că mulți cad pradă farmecului și falsității sale.

Sugestii: acordați-i un minimum de atenție, solicitați detalii, puneți întrebări, simulați că vorbele lui v-au adus în minte ideile pe care doreați să le spuneți de fapt. Ajutați-l să-și salveze imaginea în cazul când l-ați prins „cu mâța-n sac”. Apreciați-l când spune ceva corect și argumentat suficient, chiar și în cazul unor adevăruri cât de mici rostite de el.

Nu se recomandă:

Să-l contraziceți sau să-l atacați agresiv, căci va contraataca și va tinde să-și facă aliați din public împotriva dvs.

Să-l faceți să se simtă stânjenit.

MODURI SPONTANE DE INTERACȚIUNE CU PERSOANELE DIFICILE

Acceptarea pasivă. Poți sta fără să faci nimic, dar:

- **suferi** din acest motiv
- **te plângi cuiva** din afară, dar care nu poate face nimic, apoi te demoralizezi și îți scade productivitatea
- frustrarea provocată de colegii dificili cu care interacționezi zilnic tinde să **se agraveze** în timp.

Renunțarea. Poți opta pentru a părăsi locul, când nu mai are rost să continui a trata cu persoana respectivă.

Schimbarea atitudinii față de persoana dificilă:

- poți învăța să o **vezi** altfel, să o **ascuți** în alt mod și să **te simți** diferit în prezența ei.

Schimbarea comportamentului:

- îți modifici modul de a dialoga cu persoana dificilă.

7. Noțiuni generale

privind educația și instruirea generală
a minorilor în penitenciare

Pregătirea și tratamentul minorilor aflați în instituții au ca obiectiv asigurarea asistenței pentru aceștia, a protecției, educării și competențelor profesionale, în scopul de a-i ajuta pe minori să joace un rol constructiv și productiv în societate¹.

Fiecare minor aflat la vârsta școlarizării obligatorii are dreptul la **educația** corespunzătoare nevoilor și abilităților sale și **destinată să-l pregătească pentru întoarcerea în societate**. Această educație trebuie asigurată în afara instituției de detențiune, în școli publice atunci când acest lucru este posibil și, în orice caz, de către profesori calificați prin **programe integrate în sistemul educațional al țării respective** astfel încât, după eliberare, minorii să își poată continua studiile fără dificultăți². Minorii care au depășit vârsta școlarizării obligatorii și care doresc să-și continue studiile trebuie să aibă permisiunea și să fie încurajați să o facă, și trebuie depuse toate eforturile pentru a le facilita accesul la programe educaționale adecvate³.

Se va favoriza cooperarea între ministere și servicii în vederea asigurării unei pregătiri școlare sau, dacă este cazul, a unei pregătiri profesionale adecvate minorilor plasați în instituții în așa fel încât **să nu fie dezavantajați în studii, atunci când părăsesc instituția**⁴. Diplomele sau certificatele

¹ Regula 26.1, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

² Regula 77, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

³ Pct. 39, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁴ Regula 26.6, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

educaționale conferite minorilor în timpul detențiunii nu trebuie să indice în nici un fel că minorul a fost instituționalizat⁵.

Administrația instituțiilor de detențiune trebuie să acorde o atenție specială educației minorilor străini sau cu necesități culturale sau etnice speciale. **Minorii analfabeți sau care au dificultăți de înțelegere sau învățare trebuie să aibă dreptul la educație specială⁶.**

Fiecare instituție de detențiune trebuie să asigure **accesul la o bibliotecă** dotată corespunzător cu cărți și reviste atât pentru învățat, cât și pentru recreere și adecvate pentru minori, care trebuie încurajați și ajutați să le folosească⁷. Toți deținuții copii, cuprinși în procesul de învățământ obligatoriu, vor avea acces la acesta⁸.

Educația reprezintă cel mai important mijloc prin care putem limita consecințele negative ale izolării minorilor și tinerilor de comunitate și putem încuraja pe cei care doresc să-și schimbe comportamentul, să abandoneze cariera infracțională, prin conferirea de utilitate timpului aflării în detențiune, prin identificarea și stimularea potențialului pozitiv și conștientizarea noilor posibilități de care pot beneficia.

Perioada aflării în detențiune nu înseamnă o “rupere” în evoluția individului, ci este și trebuie să fie o etapă de pregătire pentru revenirea în societate a adolescenților care au comis infracțiuni. În timpul detențiunii se impune formarea și dezvoltarea la minori a acelor deprinderi, atitudini și aptitudini care să faciliteze reintegrarea în societate după executarea pedepsei privative de libertate.

Având în vedere că activitatea sistemului penitenciar din Republica Moldova se află într-o reformare de orientare europeană, credem important a ne baza pe Recomandarea nr. R (89) 12 a Comitetului de Miniștri al Consiliului

⁵ Pct. 40, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 38, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 41, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Regula 35.2, Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2.

Europei, adoptată la data de 13 octombrie 1989, cu privire la educație, care consideră că dreptul la educație este fundamental.

Astfel, Comitetul de Miniștri, în conformitate cu art. 15.b din Statutul Consiliului Europei,

- luând în considerare importanța pe care o are educația în dezvoltarea individului și a comunității;
- conștient fiind, în special, de faptul că un procent mare de deținuți nu a cunoscut decât puține experiențe educaționale eficiente și că, din acest motiv, are nenumărate nevoi în materie de educație;
- considerând că educația în penitenciar ajută la umanizarea penitenciarelor și la ameliorarea condițiilor de detenție;
- considerând că educația în penitenciar este un mijloc important de facilitare a întoarcerii deținutului în societate;
- recunoscând că în aplicarea practică a unor drepturi sau măsuri, în acord cu recomandările următoare, pot să fie justificate unele distincții între deținuții condamnați și deținuții aflați în detenție preventivă;
- ținând cont de Recomandarea nr. R(87) 3 cu privire la regulile europene pentru penitenciare și de Recomandarea nr. R(81) 17 cu privire la politica de educare a adulților,

recomandă guvernelor statelor-membre să implementeze reguli care să se axeze pe următoarele :

1. Toți deținuții trebuie să aibă acces la educație: aceasta trebuie să includă educația de bază, formarea profesională, activitățile de creație și culturale, educația fizică și sportul, educația socială și posibilitatea de a frecventa o bibliotecă;
2. Educația în penitenciar ar trebui să fie similară cu cea desfășurată în exterior, pentru categorii corespunzătoare de vârstă, iar posibilitățile de educare trebuie să fie cât mai multe;
3. Educația în penitenciar trebuie să aibă în vedere dezvoltarea în ansamblu a persoanei, ținându-se cont de mediul său social, economic și cultural;
4. Toți cei care sunt implicați în administrarea sistemului penitenciar și în gestionarea locurilor de detenție ar trebui, în măsura în care este posibil, să sprijine și să încurajeze educația;

5. Educația nu ar trebui să fie considerată ca fiind mai puțin importantă decât munca din cadrul regimului penitenciar, iar deținuții nu ar trebui să suporte prejudicii financiare dacă participă la activitățile de educație;
6. Ar trebui să fie întreprinse toate eforturile pentru a încuraja deținutul să participe, în mod activ, la toate formele de educație;
7. Ar trebui să fie puse în aplicare programe de perfecționare pentru a se asigura că educatorii din penitenciare adoptă metode de educație corespunzătoare deținuților;
8. O atenție specială ar trebui să fie acordată deținuților care au dificultăți de citire și de scriere;
9. Formarea profesională ar trebui să tindă spre dezvoltarea mai vastă a persoanei, ținându-se cont de evoluția pieței forțelor de muncă;
10. Deținuții ar trebui să aibă acces liber la o bibliotecă bine dotată, cel puțin o dată pe săptămână;
11. Ar trebui să fie dezvoltate și încurajate educația fizică și sportul;
12. Ar trebui să se acorde o atenție deosebită activităților de creație și culturale, deoarece acestea oferă deținuților posibilități speciale de desfășurare și de exprimare;
13. În educația socială ar trebui să fie incluse elemente practice care să permită deținutului să-și gestioneze viața cotidiană din penitenciar, în scopul facilitării întoarcerii sale în societate;
14. Deținuților ar trebui să li se permită, pe cât este posibil, să participe la procesul de învățământ care se desfășoară în exteriorul penitenciarului;
15. Comunitatea exterioară ar trebui să se implice, cât mai mult posibil, în procesul educațional al deținuților, în cazul în care acesta se desfășoară în interiorul penitenciarului;
16. Ar trebui să se ia măsuri pentru a permite deținuților să-și continue educația după liberare;
17. Ar trebui să fie puse la dispoziția penitenciarelor surse, echipament și personal didactic, pentru a permite deținuților să primească o educație corespunzătoare.

Oferta de activități desfășurate în vederea educației și instruirii generale a delincvenților minori este acordată atât de specialiștii din cadrul sistemului penitenciar – șefi de sector, psihologi, asistenți sociali, cât și de specialiștii

din societate – profesori, psihologi, voluntari, reprezentanți ai diferitor organizații guvernamentale și neguvernamentale, confesiuni religioase cu care penitenciarul poate veni în contact etc.

ASPECTE PRIVIND PROCESUL DE ȘCOLARIZARE ÎN PENITENCIARE

Activitatea de școlarizare a minorilor delincvenți este integrată în sistemul național de învățământ, clasele fiind afiliate școlilor, gimnaziilor din raza dislocării instituțiilor penitenciare, astfel încât după punerea în libertate, tinerii să-și realizeze studiile fără dificultăți.

Sistemul metodelor de instruire generală a minorilor aflați în detențiune include metode de convingere, de exersare și de evaluare. Altfel spus, metodele de instruire reprezintă acțiunile celui ce instruieste sau educă asupra cunoștințelor, formării conștiinței, emoțiilor, voinței, comportamentului minorilor prin includerea acestora în diverse și variate activități, și, nu în ultimul rând, asupra formării comportamentului prin mijloace admise de lege.

Specificul de organizare și desfășurare a procesului de instruire în penitenciare se evidențiază doar prin unele aspecte psihosociopedagogice:

- auditoriu neomogen din punctul de vedere al vârstei minorilor;
- educația socioculturală (comportament și inteligență) diversă;
- asimilarea programului de studiu la diferite niveluri;
- durata de timp a aflării minorului în detențiune și a termenului de ieșire variată, în funcție de caz.
- autoafirmarea în școală prin diverse atitudini și valori socioculturale pentru a se autorealiza în școală;
- la repartizarea minorilor (în mod special a celor aflați în arest preventiv) în cadrul orelor de școlarizare trebuie să se țină cont de anumite aspecte legale și de securitate. Astfel, în conformitate cu prevederile legislației procesual-penale, în timpul orelor va trebui evitat contactul dintre minorii care sunt învinuiți în aceeași cauză penală, pentru a nu periclita mersul anchetei penale.

Acestea și multe alte diferențe ale minorilor vor îngreuna cu mult școlarizarea față de școlarizarea copiilor în școlile de cultură generală. Pornind de la cele menționate, se impune necesitatea efectuării unor sondaje sau evaluări în fiecare an, menite să prezinte datele necesare și necesitățile de instruire

a tinerilor din detențiune, pentru a selecta/împărți minorii din penitenciare în grupe/clase cât mai omogene. Drept urmare s-ar putea contura și unele cazuri de organizare a instruirii individuale, în cazul în care acest lucru va fi necesar.

ORIENTAREA Vocațională – MIJLOC DE REINTEGRARE SOCIOPROFESIONALĂ

Toți minorii trebuie să aibă dreptul de a beneficia de pregătire profesională pentru meserii care să le poată asigura o angajare în viitor⁹. Studiile și cercetările demonstrează că absența calificării profesionale și angajării în muncă a tinerilor reprezintă nevoi criminogene semnificative; acoperirea acestor nevoi favorizează șansa de reintegrare socială. Stabilitatea locului de muncă - capacitatea persoanelor care au săvârșit infracțiuni de a-și găsi și menține locul de muncă în relație cu procesul de înaintare în vârstă va reduce semnificativ tendința acestora de a recidiva (Braithwait, 1989; Sampson & Lab, 1993). Activitatea de asistare a persoanelor care au săvârșit infracțiuni, în vederea reintegrării lor socioprofesionale, presupune derularea unor programe de **consiliere și orientare vocațională** cu persoanele care, datorită executării pedepsei sau din diferite alte cauze, și-au pierdut locul de muncă precum și cu cei care nu au fost niciodată angajați. Această dimensiune a asistării este deosebit de importantă pentru atingerea scopului reintegrării sociale.

Consilierea și orientarea vocațională reprezintă un proces complex de asistare a clientului în vederea căutării, găsirii și nu în ultima instanță a păstrării locului de muncă. Se are în vedere și urmarea unor cursuri de calificare/recalificare pentru a spori șansele de acces pe piața muncii. **Consilierea vocațională** vizează sprijinirea clientului în alegerea formelor educaționale, de instruire profesională și ocupaționale care sunt adecvate abilităților, intereselor și valorilor sale.

Obiectivul general al acestui tip de consiliere este de a forma și dezvolta abilitățile necesare în vederea identificării, achiziționării, evaluării și utilizării informațiilor despre sine și piața muncii, abilități care vor facilita luarea unei decizii cât mai realiste cu privire la statutul social și profesional/ocupați-

⁹ Pct. 42, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

onal. Sesiunile de consiliere individuală sau de grup vizează educarea participanților în vederea explorării a cinci domenii de competență: cunoștințe despre propria persoană, informații ocupaționale, evaluarea alternativelor, luarea deciziei și implicare activă în căutarea locului de muncă.

În alegerea domeniului profesional, o importanță deosebită o are similaritatea dintre patternul de interese al persoanei, pe de o parte, și caracteristicile mediului de lucru, pe de altă parte.

Interesele reprezintă preferințele cristalizate ale unei persoane pentru anumite domenii de cunoștințe sau de activitate. Preferințele pentru anumite domenii de cunoaștere și activitate favorizează alegerea ocupațiilor în care aceste interese pot fi valorificate. Intervenția profesionistului în această privință are ca obiectiv conștientizarea de către deținut a aspirațiilor și locul de muncă ales.

Interesele trebuie să fie identificate și ierarhizate în ordinea priorității.

Etapele consilierii vocaționale:

1. stabilirea relației profesionale și motivarea deținutului să colaboreze cu profesionistul în vederea atingerii obiectivelor propuse;
2. identificarea nevoilor de consiliere ale persoanei asistate prin evaluarea nivelului educațional și profesional (cunoștințe, deprinderi, abilități, experiența de muncă acumulată, puncte tari și puncte slabe);
3. identificarea caracteristicilor personale relevante pentru obiectivul urmărit (trăsături de personalitate, aspirații și valori personale, traseul educațional și profesional, atitudini și interese);
4. fixarea obiectivelor (de comun acord cu deținutul); precizarea pașilor care trebuie parcurși până la atingerea obiectivelor, precizarea sarcinilor ce revin fiecărei părți (profesionist – persoană asistată/deținut), a rezultatelor așteptate;
5. asistarea deținutului în luarea deciziilor cu privire la pregătirea profesională, meserie, loc de muncă, ceea ce presupune generarea de alternative, evaluarea costurilor și beneficiilor fiecărei alternative în parte; alegerea celei mai avantajoase alternative;
6. punerea în aplicare a deciziei luate;
7. monitorizarea progresului deținutului;
8. evaluarea finală a intervenției.

Sesiunile au drept scop:

- Identificarea și conștientizarea caracteristicilor personale relevante pentru practicarea unei meserii (interese, valori, caracteristici de personalitate, aptitudini și deprinderi);
- Analiza adecvării dintre profilul aptitudinal personal cu profilul aptitudinal al meseriei;
- Înțelegerea necesității și importanței unei atitudini pozitive față de muncă;
- Discutarea avantajelor și dezavantajelor diverselor meserii;
- Învățarea de abilități de explorare a posibilităților de muncă;
- Prezentarea etapelor procesului de luare a deciziei în alegerea meseriei;
- Relația dintre interese și competențe personale în alegerea meseriei
- Dezvoltarea abilităților de căutare activă a unui loc de muncă etc.

Instrumentele și tehnicile utilizate sunt: interviul – interviul calitativ, interviul centrat pe problemă, interviul motivațional (ca instrument când se evaluează motivația și ca metodă în procesul de trecere de la un nivel motivațional la altul) – observația, chestionare de abilități și aptitudini, valori, interese, teste psihometrice, oferirea de informații, modelarea (modelul prosocial), jocul de rol.

Testarea psihologică individuală cu bateria de teste BTPAC vine în completarea acestei activități de grup, prin evaluarea profilului aptitudinal individual al beneficiarilor și compararea acestuia cu profilele aptitudinale ale meseriilor, în vederea orientării profesionale a acestora, prin identificarea meseriilor adecvate profilului.

PROGRAMELE EDUCAȚIONALE

Este de menționat că un rol important în activitatea educativă cu deținuții îl are procesul de informare a deținuților despre drepturile și obligațiile acestora în perioada executării pedepsei penale. În acest context, este necesar ca în instituția penitenciară să se organizeze săptămânal ore informative cu caracter sociojuridic, în scopul informării deținuților despre prevederile legislației executiv-penale, explicând, de asemenea, rolul și importanța lor. În vederea realizării acestui subiect propunem următoarele teme care necesită a fi abordate în cadrul orelor de științe sociojuridice:

- Constituția Republicii Moldova – legea fundamentală a statului;
- Scopurile și sarcinile legislației executiv-penale a Republicii Moldova;
- Statutul juridic al condamnaților; drepturile și obligațiile deținuților;
- Regulile de comportare a deținuților;
- Legea cu privire la petiții și procedura de corespondare;
- Modul de procurare de către deținuți a produselor alimentare și a obiectelor de primă necesitate, primirea coletelor, pachetelor, banderolelor, primirea și expedierea mandatelor poștale;
- Modul și procedura de acordare a întrevederilor;
- Regimul de detenție și cerințele principale; Regimul zilei în instituție; regulile de deplasare a deținuților în limita instituției; Controlul prezenței deținuților;
- Lista obiectelor de primă necesitate, pe care se permite să le aibă deținuții;
- Condițiile de detenție în izolatorul disciplinar;
- Modificarea condițiilor de detenție a deținuților în perioada ispășirii pedepsei; temeiul și modul de eliberare (eliberare condiționată înainte de termen, amnistiere, grațiere);
- Lucru educativ cu deținuții instituțiilor penitenciare; organizarea timpului liber al deținuților, frecventarea bibliotecii instituției, emisiuni radio și televizate; activitatea artistică de amatori; participarea la jocurile artistice în masă;
- Măsurile de stimulare și sancționare;
- Munca persoanelor private de libertate, modul de achitare a plății muncii;
- Tehnica securității de producere și de trai; securitatea antiincendiară,
- Asigurarea materială și de trai a deținuților; normele rației alimentare;
- Răspunderea materială și disciplinară a condamnaților pentru pierderea sau deteriorarea intenționată a obiectelor;
- Modul de asistență medicală și tratarea lor; respectarea regulilor sanitaro-igienice și antiepidemice etc.

Totodată, programele educaționale și proiectele din această categorie au ca grup de beneficiari deținuții și sunt realizate în colaborare cu toate serviciile din penitenciare, răspunzând nevoilor semnalate de aceștia.

Câteva exemple de programe:

- programe de alfabetizare;
- programe de pregătire pentru liberare;
- programe de asistență juridică;
- programe de pregătire profesională (învățarea unei meserii noi pentru reintegrare post-liberare);
- programe de asistență religioasă;
- programe de asistență pentru deținuții cu familii, în special pentru rezolvarea problemelor copiilor/minorilor;
- evenimente organizate cu ocazia sărbătorilor tradiționale;
- organizarea concursurilor de pictură, literatură, artizanat, teatru;
- grupuri de educație prin teatru în scopul resocializării;
- grupuri de reducere a comportamentului violent;
- grupuri de adaptare la stresul penitenciar;
- comunitatea terapeutică – program complex de modificare a comportamentului infracțional, reducere a comportamentului violent și pregătirea pentru reintegrare în societate;
- consiliere pentru reducerea stresului penitenciar – program pentru cadrele de penitenciar.

O importanță majoră în activitatea educativă cu deținuții și care într-o anumită măsură contribuie la combaterea violenței în mediul deținuților i se atribuie și agitației vizuale din penitenciare. Aceasta trebuie să fie utilă, complexă și accesibilă și care să fie orientată spre respectarea drepturilor și obligațiilor deținuților.

8. Munca deținuților minori

Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie. Nu se consideră muncă forțată munca cerută în mod normal unui deținut în virtutea unei decizii legale a justiției¹. **Minorilor nejudecați trebuie să li se ofere**, când este posibil, **posibilitatea de a presta o muncă**, contra unei remunerații, și de a-și continua studiile sau pregătirea, **dar fără să li se impună acest lucru**. Munca, studiile sau pregătirea nu trebuie să constituie o cauză a prelungirii detenției².

Toți deținuții condamnați sunt supuși obligației de a munci, ținându-se cont de aptitudinile lor fizice și mintale, astfel cum acestea vor fi determinate de către medic. Deținuților trebuie să li se dea o muncă productivă suficientă pentru a-i ocupa pe durata normală a unei zile de lucru. Ținând cont de o selecție vocațională corespunzătoare și de condițiile administrației instituționale, **minorii trebuie să aibă posibilitatea de a alege tipul de muncă pe care doresc să o presteze**³. Această muncă trebuie să fie, **pe cât posibil, de natură a menține sau a mări capacitatea lor de a-și câștiga în mod cinstit existența după punerea în libertate**.

Trebuie să li se dea deținuților o **pregătire profesională** folositoare, de pe urma căreia să poată câștiga, mai ales pentru cei tineri⁴. Atunci când este posibil, minorilor trebuie să li se ofere ocazia de a presta o **muncă remunerată, preferabil în cadrul comunității locale, ca o completare a pregătirii profesionale**, oferită pentru a spori posibilitatea de a găsi un loc de

¹ Art. 8, Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice.

² Pct. 18, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Pct. 43, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁴ Regula 71, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

muncă potrivit atunci când se întorc în comunitate. Organizarea și metodele de muncă oferite în instituțiile de detențiune trebuie să fie cât mai asemănătoare cu cele ale activităților similare din cadrul comunității, astfel încât să îi pregătească pe minori pentru condițiile unei vieți normale⁵.

Toate standardele de protecție naționale și internaționale privind munca prestată de copii și tineri trebuie să se aplice și în cazul minorilor privați de libertate⁶. Fiecare minor care prestează o muncă trebuie să aibă dreptul la o remunerație echitabilă. **Interesele minorilor și ale pregătirii lor profesionale nu trebuie subordonate scopului de a aduce profituri instituției de detențiune sau unei terțe părți.** În mod normal, o parte din câștigurile minorului trebuie să fie reținută pentru a constitui un fond de economii care i se vor înmâna minorului la eliberare. Minorul trebuie să aibă dreptul de a folosi restul acestor câștiguri pentru a cumpăra articole de uz personal sau pentru a despăgubi victima afectată de delictul pe care l-a comis sau pentru a le trimite familiei sale sau altor persoane din afara instituției de detențiune⁷.

⁵ Pct. 45, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 44, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 46, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

9. Recreerea

(activități culturale, artistice, sportive, religioase etc.)

Toți minorii trebuie să aibă dreptul **zilnic** la o perioadă adecvată pentru exerciții, în aer liber, oricând vremea permite acest lucru, în care în mod normal trebuie să li se ofere posibilități de **pregătire fizică și recreere corespunzătoare**.

Minorilor aflați în detențiune, în timpul zilei, li se acordă o plimbare zilnică cu durată de cel puțin 2 ore¹. **Condamnatului minor**, ale căror condiții de deținere a căruia, în virtutea regimului sau a sancțiunii disciplinare aplicate, limitează aflarea lui la aer liber, **i se acordă o plimbare zilnică cu o durată de cel puțin 2 ore**. Astfel de plimbări se fac într-un loc special amenajat pe teritoriul penitenciarului².

Instituția de detențiune trebuie să asigure că fiecare minor este apt fizic pentru participare la **programele de educație fizică** disponibile. Trebuie să se ofere terapie și educație fizică reparatorie, sub supraveghere medicală, minorilor care au nevoie de acestea³. În acest scop li se vor pune la dispoziție terenul, instalațiile și echipamentul necesar⁴.

Fiecare minor trebuie să aibă zilnic **timp suplimentar pentru odihnă**, din care poate folosi o parte, dacă dorește, pentru a-și dezvolta abilitățile sau talentul artistic. Minorii nejudecați trebuie să primească și să păstreze materiale pentru distracție și recreere compatibile cu interesele administrării justiției⁵.

În contextul implementării acestui obiectiv este necesar de dezvoltat metode noi de activitate educativă cu deținuții, în special de organizat diverse acti-

¹ Pct. 183, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

² Art. 234 Codul de Executare al Republicii Moldova.

³ Pct. 47, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁴ Regula 21, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

⁵ Pct. 18, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

vității educative, culturale, religioase și de sport, axate pe interesele deținuților și care vor contribui eficient la implicarea deținuților în acest proces. Este salutar de a favoriza inițiativele utile parvenite din partea deținuților, de a crea condiții și a stimula participarea lor la activitățile desfășurate. Asemenea activități pot fi:

- concursuri tematice;
- dispute;
- concerte;
- competiții sportive;
- vizionarea emisiunilor televizate și a filmelor;
- întâlniri cu diferite personalități din societate, profesori, oameni de artă, reprezentanți ai mass-media etc.

O atenție sporită trebuie acordată organizării și desfășurării sărbătorilor naționale, care să inspire o înaltă apreciere a valorilor naționale. De asemenea, este important ca la activitățile educative cu deținuții să fie implicați colaboratorii tuturor serviciilor instituției penitenciare, deoarece rezultate pozitive în activitatea de schimbare a comportamentului deținuților minori se pot obține numai prin activitatea complexă din partea tuturor angajaților instituției penitenciare.

Trebuie respectate credințele și practicile culturale și religioase și conceptele morale ale minorului⁶. Fiecare minor trebuie să aibă permisiunea de a-și satisface nevoile impuse de viața sa religioasă și spirituală, mai ales de a participa la slujbele sau întrunirile organizate în instituția de detențiune sau de a ține propria slujbă și de a poseda cărțile necesare sau obiectele de cult și învățătură ale religiei sale. Dacă o instituție de detențiune cuprinde un număr suficient de minori de o anumită religie, trebuie desemnat sau aprobat unul sau mai mulți reprezentanți ai respectivei religii și trebuie să i se permită să officieze servicii în mod regulat sau să le facă minorilor vizite pastorale particulare, la cererea acestora. Fiecare minor trebuie să aibă dreptul de a primi vizite din partea unui reprezentant calificat oricărui cult religios pe care îl alege, ca și dreptul de a participa la servicii religioase și de a refuza liber educația, consilierea sau îndoctrinarea religioasă⁷.

⁶ Pct. 4, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 48, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

10. Contactele cu comunitatea

(întrevederile, convorbirile telefonice,
scrisorile, plîngerile)

Trebuie asigurate toate mijloacele pentru a garanta ca **minorii să comunice adecvat cu lumea din exterior**, ceea ce constituie **o parte integrantă a dreptului la tratament corect** și umanitar și **este esențial pentru pregătirea minorilor pentru revenirea în societate**. Trebuie să li se permită minorilor să comunice cu familiile, prietenii și alte persoane sau reprezentanți ai unor organizații respectabile din exterior, să părăsească instituțiile de detențiune pentru a-și vizita căminul și familia și să primească permisiune specială de a părăsi instituția de detențiune în scopuri educaționale, vocaționale sau pentru alte motive importante. Dacă un minor execută o pedeapsă, timpul petrecut în afara instituției de detențiune trebuie considerat ca parte a perioadei de executare a sentinței¹.

Orice copil privat de libertate va avea dreptul de a menține **contactul cu familia sa** prin corespondență și vizite, în afara unor cazuri excepționale². Părinții sau tutorele minorului plasat în instituție au dreptul de vizită în interesul acestuia și pentru binele lui³. Fiecare minor trebuie să aibă dreptul de a primi **vizite constante și frecvente**, în principiu o dată pe săptămână și nu mai rar de o dată pe lună, în condiții care respectă nevoia minorului de intimitate, contact și comunicare nelimitată cu familia și cu avocatul apărării⁴. În general, tuturor deținuților trebuie să li se permită, sub supravegherea

¹ Pct. 59, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Art. 37, Convenția cu privire la drepturile copilului.

³ Regula 26.5, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

⁴ Pct. 60, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

necesară, să comunice cu familiile⁵ lor și cu acelea ale prietenilor lor, în care se poate avea încredere, la intervale regulate, atât prin corespondență, cât și primind vizita acestora⁶. Astfel, legislația Republicii Moldova prevede că regimul de deținere în penitenciarul pentru minori corespunde regimului stabilit pentru penitenciarul de tip semiînchis, dar suplimentar condamnații minori pot beneficia:

- a) în regim inițial – de întrevederi de scurtă durată cel puțin o dată în lună și de întrevederi de lungă durată cel puțin o dată în trimestru;
- b) în regim comun – de întrevederi de scurtă durată cel puțin o dată în lună și de întrevederi de lungă durată cel puțin o dată în două luni;
- c) în regim de resocializare – de întrevederi de scurtă durată cel puțin o dată în lună și de întrevederi de lungă durată cel puțin o dată în două luni, cu dreptul de a locui împreună cu familia într-un spațiu locativ separat pe teritoriul penitenciarului sau în apropierea lui⁷.

Fiecare minor trebuie să aibă **dreptul de a comunica în scris sau telefonic** cel puțin de două ori pe săptămână cu o persoană pe care o alege, cu excepția cazului când acest lucru este limitat legal, și trebuie să fie ajutat să-și exercite efectiv acest drept. Fiecare minor trebuie să aibă dreptul de a primi corespondență⁸.

Minorii trebuie să aibă posibilitatea de **a fi informați în legătură cu ultimele știri**, citind ziare, reviste și alte publicații, prin acces la programele de radio și televiziune și filme și prin vizite ale reprezentanților oricărui club sau organizații legale de care sunt interesați minorii⁹, fie conferințe, fie orice alt mijloc analog, autorizat sau controlat de către administrație¹⁰.

⁵ **Observațiile finale ale Comitetului pentru Drepturile Copilului, CRC/C/MDA/CO/3 din 20.02.2009.**

⁶ Regula 37, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

⁷ Art. 273, Codul de Executare al Republicii Moldova; Pct. 188, Statutul executării pe-depsei de către condamnați.

⁸ Pct. 61, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁹ Pct. 62, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁰ Regula 39, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta.

Minorii neajudecați trebuie să aibă **dreptul la consiliere juridică** și să aibă posibilitatea de a solicita servicii juridice gratuite, dacă acest lucru este posibil, și de a comunica regulat cu consilierii lor juridici. Se va asigura confidențialitatea acestor comunicări¹¹.

Contactele cu lumea exterioară sunt văzute alteori și ca **măsură de stimulare**. Astfel, legislația națională prevede că minorilor condamnați le pot fi adițional aplicate și alte măsuri de stimulare decât cele generale: acordarea dreptului de a vizita manifestări cultural-distractive și sportive în afara penitenciarului, fiind însoțiți de reprezentanți ai administrației penitenciarului, pe o durată de cel mult 8 ore; acordarea dreptului de a ieși din penitenciar, fiind însoțiți de reprezentanții lor legali, pe o durată de cel mult 8 ore. Vizitarea de către condamnați a manifestărilor cultural-distractive și sportive pe timp de noapte, însă, este interzisă¹². Deplasarea de scurtă durată în afara penitenciarului a condamnatului în vârstă de până la 16 ani este autorizată numai cu condiția însoțirii lui pe întreg timpul călătoriei (tur-retur) de către rudele lui sau de către alte persoane desemnate. La survenirea calamităților, deplasarea condamnaților este autorizată numai în cazul când în urma calamităților în cauză au suferit soții, copiii, părinții, precum și alte rude care conviețuiau cu condamnații până la detențiune și au dus cu acesta gospodărie în comun¹³.

Totodată, există anumite exigențe pentru protecția vieții private a minorului. În principiu, nu trebuie publicată nici o informație care să poată duce la identificarea delincventului juvenil¹⁴.

Persoanele care au comis infracțiuni au nevoie să-și îmbunătățească abilitatea performării rolurilor valorizate social într-o manieră care să conducă la succese și reușite personale. Eșecurile în exersarea acestor roluri conduc în multe cazuri la valorizarea lor negativă, la stigmatizare și marginalizare socială și ca o consecință a acestui fapt la întărirea comportamentului infracțional și la scăderea motivației pentru schimbare.

¹¹ Pct. 18, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹² Art. 273, Codul de Executare al Republicii Moldova.

¹³ Pct. 245, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁴ Regula 8.2, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

Obiectivele principale ale intervenției în comunitate

- protecția comunităților locale, a societății în ansamblu prin activități care vizează reducerea riscului de recidivă și prevenirea infracționalității;
- justiția socială, prin garantarea protecției și echității sociale a tuturor părților (infractor, victimă, membrii comunității locale) implicate în rezolvarea conflictului generat de comiterea infracțiunii;
- punerea beneficiarilor intervenției (persoanele cu comportament infracțional, familiile acestora) în legătură cu resursele din comunitate, într-o manieră care să îmbunătățească imaginea de sine, asertivitatea, abilitatea de rezolvare a problemelor.

Aceste obiective pot fi atinse prin?

- **parteneriatul** cu instituții de stat (ministere, judecătoria, școli, instituții de sănătate, Poliție, Administrație Publică Locală, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă) și alte organizații neguvernamentale care pot furniza servicii sociale acestei categorii de persoane
- **derularea unor programe de dezvoltare comunitară** în scopul implicării partenerilor Serviciului de Probațiune și a membrilor comunității locale (voluntari, lideri de opinie, mass-media) în:
 - identificarea nevoilor societății;
 - găsirea soluțiilor la problemele comunității locale;
 - stimularea resurselor (colective, sociale) existente;
 - atragerea și crearea de noi resurse;
 - dezvoltarea de noi servicii sociale;
- **prin informarea și sensibilizarea opiniei publice** în legătură cu nevoile și problemele comunității locale și cu modalitățile concrete de soluționare a acestora; acest lucru se poate realiza prin mijloacele mass-media (articole în presă, emisiuni radio, TV, conferințe, întâlniri publice, etc.).

Tehnici de intervenție în comunitate (specifice muncii de asistență socială):

- **medierea** (între persoana asistată și familie, societate, reprezentanți ai instituțiilor, organozațiilor din societate);

- negocierea (de ex. metodele de asistare folosite de profesioniștii Serviciului de Probațiune se determină în funcție de gradul de risc identificat, de obligațiile/măsurile stabilite de către instanța de judecată, dar se și negociază cu persoana asistată în funcție de nevoile sau problemele identificate);
- **împuternicirea** (ajutarea beneficiarilor vulnerabili de a se percepe ca fiind agenți activi în găsirea soluțiilor la propriile probleme);
- **advocacy** (reprezentarea persoanelor asistate în fața instituțiilor și a reprezentanților autorităților din comunitate, precum și exercitarea de presiuni prin mijloacele mass-media, publicații etc. asupra instituțiilor, organismelor care furnizează servicii sociale pentru ca acestea să-și îmbunătățească practica).

Prin urmare, instituțiile penitenciare, serviciul de probațiune trebuie să dezvolte o politică de parteneriat activ cu alte instituții în vederea creșterii calității serviciilor oferite. Pornind de la nevoile fiecărui beneficiar în parte, personalul instituțiilor menționate colaborează cu toți actorii implicați în domeniu pentru satisfacerea nevoilor beneficiarilor.

Conducerea penitenciarelor are și aplică o strategie de relații publice, comunicare și colaborare cu alte instituții pentru realizarea scopului și obiectivelor procesului de furnizare a serviciilor.

O persoană are sarcina de a coordona relațiile publice și de parteneriat.

Administrația penitenciară deține și utilizează materiale pentru promovarea imaginii instituției (materiale tipărite, casete video, audio, domeniu și pagină WEB etc.).

Un rol deosebit în activitățile extra-regim le este atribuit organizațiilor obștești și confesiunilor religioase din societate, a căror sarcină este ca, în colaborare cu personalul penitenciarului, să ridice nivelul educativ, cultural și spiritual al deținuților. Colaborarea cu actorii comunitari: organizațiile internaționale, ONG-uri profilate pe domeniul drepturilor copilului și al asistenței sociale, organizațiile de caritate, instituțiile de învățământ din comunitate, presa locală și cea națională, confesiunile religioase, organizații de cultură și de tineret, agenți economici privați și întreprinderi de stat, precum și alte formațiuni poate comporta un caracter divers. Este recomandabil ca colaborarea inițiată de penitenciar sau de o organizație din comunitate să aibă un caracter fie de parteneriat, fie să se bazeze pe un acord

de colaborare care prevede obiectul acordului, formele de colaborare, frecvența și tematica activităților, responsabilitățile părților. O astfel de colaborare comportă un caracter aplicativ, permite evaluarea în timp a progreselor înregistrate în comportamentul și atitudinile copiilor, dar și realizează într-o manieră sistematică activitățile de probațiune penitenciară și facilitează procesul de incluziune socială a tinerilor.

Ținând cont de specificul activității sistemului penitenciar, cu titlu de recomandare se propun câteva tipuri de activități, care ar putea fi organizate în colaborare cu entitățile enunțate mai sus:

- Activități de informare: sesiuni tematice realizate cu acordul tinerilor și al administrației penitenciare, în funcție de domeniul de interes, spre ex. prevenirea bolilor sexual-transmisibile, sănătate reproductivă etc.;
- Activități de instruire: sesiuni de instruire sau seminare tematice menite să dezvolte abilitățile cognitive, de comunicare sau comportamentale a tinerilor din detențiune cum ar fi cursuri de posedarea a computerului, ore de instruire tematice cu psihologii sau pedagogii din penitenciar și cei invitați din comunitate;
- Activități artistice, culturale sau sportive: organizarea de concerte sau festivități cu ocazia sărbătorilor tradiționale, organizarea zilelor „ușilor deschide”, concursuri de creație artistică, competiții sportive etc.
- Activități de muncă: deschiderea unor ateliere de meșteșugărit, de cusut sau cioplit în lemn. Integrarea în muncă, fiind unul dintre factorii principali care contribuie la reducerea recidivei și reintegrarea socială a persoanelor condamnate penal, trebuie favorizată prin facilitarea contactelor cu potențiali angajatori, ca și cu servicii de consiliere în carieră și de mediere a muncii.
- Activități de interacțiune cu presa națională sau locală: organizarea vizitelor reprezentanților mass-media care să reflecte activitatea cotidiană a deținuților minori, precum și unele evenimente festive care au loc în instituție: începerea anului școlar, organizarea unei expoziții de artă a tinerilor deținuți, întâlnirile cu rudele etc. La acest capitol trebuie să se țină cont de drepturile minorilor, care trebuie să-și exprime acordul pentru fotografiere, filmare sau interviu în conformitate cu prevederile Codului de Executare al RM.

Este nevoie de susținere din partea opiniei publice. Pentru aceasta trebuie transmise mesaje pozitive (ex., foștii deținuți și persoanele condamnate au urmat cursuri de calificare, ei și-au răscumpărat greșeala comisă față de victimă și societate, sunt supravegheați, etc.), trebuie prezentate soluții și experiențe eficiente.

Este necesar ca opinia publică să înțeleagă faptul că:

- marginalizarea și excluderea nu sunt soluții reale la problemele comunității și că există soluții eficiente de includere socială;
- modalitatea în care sunt administrate și organizate resursele comunității determină reducerea sau agravarea problemelor sociale asociate cu grupurile vulnerabile;
- membrilor grupurilor vulnerabile trebuie să le fie respectată demnitatea umană și trebuie să le fie asigurat accesul egal la bunuri și servicii publice.

Este important să menționăm că exemplele de cooperare prezentate mai sus nu sunt exhaustive și obligatorii pentru toate instituțiile de detenție în care sunt deținuți minori. Atunci când venim cu anumite inițiative către partenerii din comunitate sau aceștia participă la elaborarea propunerilor de colaborare, trebuie să se țină cont în mod obligatoriu de interesele și nevoile tinerilor aflați în custodia instituțiilor, astfel încât fiecare activitate să fie ghidată de interesul superior al copilului, de apropierea acestuia de societate și oferirea speranței că acesta are șanse de a reuși în viață.

În prezent serviciile de educație și asistență psihosocială din penitenciare fac eforturi semnificative în direcția pregătirii pentru liberare și a reintegrării sociale a persoanelor private de libertate. Spre deosebire de sistemul penitenciar, serviciile sociale din comunitățile locale nu alocă un nivel egal de resurse materiale și nici nu dispun de resursele de expertiză necesare pentru reintegrarea socială a persoanelor aflate anterior în detenție. Din aceste considerente este imperios necesară dezvoltarea comunicării dintre serviciile sociale din comunitate și cele din penitenciar pentru a facilita continuarea în comunitate a eforturilor de educație și reintegrare socială inițiate în detenție.

Serviciile sociale din comunitate trebuie să acorde o mai mare atenție păstrării legăturii cu acei membri ai comunității care aparțin unor grupuri vulnerabile și care execută sentințe penale în penitenciare sau centre de

reeducare pentru minori, uneori la o depărtare semnificativă de casă. În acest sens sunt necesare următoarele acțiuni:

- o formare și informare specifică adresată profesioniștilor care lucrează în serviciile sociale;
- inițierea unui cadru de reglementare care să faciliteze comunicarea dintre serviciile sociale din comunitate și cele din penitenciare.

Serviciile sociale din comunitate, oferind servicii adaptate nevoilor specifice ale membrilor comunității, pot contribui semnificativ la adaptarea și creșterea eficienței serviciilor oferite în sistemul penitenciar pentru membrii comunităților locale respective care au fost condamnați pentru o faptă penală.

Alături de serviciile sociale, familiile unor astfel de persoane trebuie susținute și încurajate să mențină legătura cu persoanele aflate în detenție, astfel încât la eliberare, reintegrarea în comunitate să se realizeze cu mai mare ușurință.

Este necesară facilitarea comunicării și cooperării dintre instituțiile care sunt responsabile de elaborarea și adoptarea politicilor publice la nivel central, și o consultare reală a reprezentanților comunităților locale și ai societății civile.

Legătura deținuților cu mediul extern

Instituțiile penitenciare pot fi vizitate de persoane din afara penitenciarului cu permisiunea specială a șefului instituției penitenciare ori a persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul organului ierarhic superior sau în baza hotărârii instanței de judecată. Hotărârea instanței de judecată este necesară în mod special pentru persoanele aflate în arest preventiv. Pentru toate cazurile de acces trebuie obținută autorizația șefului penitenciarului.

Deținuții au dreptul la întreveneri de scurtă durată și de lungă durată, care se acordă în modul și în condițiile stabilite de legislația execuțional penală. Întrevenerile de scurtă durată se acordă lunar, iar întrevenerile de lungă durată se acordă de 4 ori pe an:

- întrevenerile de scurtă durată se acordă pe o durată de 1 – 4 ore;
- întrevenerile de lungă durată se acordă pe o durată de la 12 ore până la 3 zile.

Nu se limitează frecvența întâlnirilor cu avocatul sau cu persoanele care acordă asistență juridică.

Condamnații au dreptul să primească și să expedieze pe cont propriu scrisori, telegrame și petiții, fără a se limita numărul lor. Conținutul corespondenței expediate poate fi supus cenzurii, cu excepția corespondenței cu avocatul, organele de urmărire penală, procuratura, instanțe naționale și internaționale care asigură protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Corespondența se expediază sau se transmite destinatarului de către administrația locului de detenție în decurs de 24 de ore de la depunerea sau de la primirea ei.

Condamnații au dreptul la convorbiri telefonice, de la telefonul public, din cont propriu, în modul și în condițiile stabilite de legislația execuțional-penală. Convorbirea telefonică se acordă o dată la două săptămâni cu o durată de 10 min.

11. Asistența socială acordată deținuților minori

Actualmente, în sistemul penitenciar al Republicii Moldova se acutizează nevoia de raportare a vieții populației din instituțiile penitenciare la viața deschisă a comunității și a familiilor celor condamnați. Bineînțeles că acest lucru poate fi realizat prin umanizarea mediului penitenciar, prin aplicarea unor metode și tehnici centrate pe deținuți și pe problemele cu care aceștia se confruntă, precum și prin utilizarea și implicarea mai accentuată a resurselor societății civile, a familiilor și a autorităților locale în procesul de reeducare a persoanelor aflate în detenție. O altă prioritate care se impune ține de perfecționarea cadrului juridic actual, preluarea și aplicarea jurisprudenței unor structuri omoloage din statele Uniunii Europene și, nu în ultimul rând, respectarea drepturilor omului, precum și a prevederilor unui șir de acte europene din domeniul detenției la care Moldova este parte.

Aplicarea pedepsei cu închisoarea poate fi justificată cel puțin din două perspective:

- induce siguranța pe termen scurt a societății, tradusă prin faptul că infractorul respectiv nu va putea comite, o anumită perioadă de timp, o altă infracțiune;
- induce siguranța pe termen lung a societății, care înseamnă că, în urma activităților și intervențiilor specializate în zona psiho-morală și spiritual-socială, condamnatul nu va mai comite alte infracțiuni după punerea sa în libertate și se va reintegra socialmente ca un membru al comunității, capabil să ducă o viață normală, cu respectarea valorilor și normelor sociale stabilite de comunitate.

Prin urmare, pedeapsa nu are o valoare în sine, ci reprezintă un mijloc pentru atingerea unui final judecat ca util, final ce este dat de reeducarea condamnatului și revenirea în societatea căreia îi aparține.

Resocializarea condamnaților nu se realizează prin simpla aplicare tehnică a pedepsei cu închisoarea, ci prin intermediul unor activități și programe direcționate, pluridisciplinare și individualizate în funcție de nevoile deținuților.

Statisticile demonstrează elocvent că, de cele mai multe ori, condamnații prezintă carențe educaționale accentuate, astfel că reeducarea lor nu poate fi limitată la un program, ci la o complexitate de acțiuni socio-educative care țin să îndeplinească nevoile de bază. Limbajul suburban, obișnuința de a înjura, carențele de cunoaștere a limbii, de citit și de scris, de comportare civilizată și respectuoasă, instruirea profesională precară sau lipsa acesteia, nerecunoașterea prevederilor legale în foarte multe domenii, posibilitățile reduse de a se putea adresa unor instituții sau unor organe de stat, lipsurile privitoare la îngrijirea sănătății, organizarea vieții private, a alimentației, obișnuința de a consuma alcool sau de a fuma, rezolvarea conflictelor de familie sau între rude prin violență sunt doar câteva dintre problemele condamnaților. Acestea devin în mod obișnuit obiective ale activității de reeducare, ce vin să demonstreze lista lipsurilor ce trebuie corectate, simultan cu obișnuirea/asimilarea la nivelul comportamentului condamnatului, a disciplinei civice, cu centrarea conștiinței pe o normalitate a vieții care aspiră, prin mijloace legale, spre reintegrarea treptată în comunitate.

Din aceste perspective activitatea desfășurată de către asistentul social a devenit astăzi o necesitate absolută a unei instituții penitenciare, deoarece grupul de deținuți rămâne a fi apreciat ca unul dintre grupurile socialmente vulnerabile, ceea ce presupune o asistență specializată a categoriei date.

În vederea soluționării anumitor probleme de ordin social, persoanele din afară pot solicita ajutorul direct al anumitor specialiști. Acest fapt nu este valabil și pentru cei ce-și ispășesc pedeapsa în locurile de detenție, una dintre sursele ce păstrează relația acestora cu societatea fiind asistența socială de care beneficiază persoanele date. O atenție sporită acordată personalității copiilor în conflict cu legea este o precondiție pentru orice efect de resocializare. Mulți delincvenți minori au un nivel neadecvat al autoaprecierii. Asistenții sociali trebuie să țină cont de faptul că copiii aflați în sistemul de justiție penală tind cu orice preț să atragă atenția prin comportament agresiv și demonstrativ. Delincvenții minori nu sunt capabili de a avea o atitudine critică față de sine, faptele proprii, consecințele acțiunii lor și de aceea nu conștientizează necesitatea corectării comportamentului propriu

și calităților negative. În dependență de conștientizarea calităților negative, putem evidenția șase categorii de minori delincvenți:

1. cunosc neajunsurile proprii, tind să le corecteze, cunosc căile de depășire;
2. cunosc neajunsurile, tind să le depășească, dar nu cunosc cum;
3. cunosc neajunsurile, dar nu tind și nu vor să le depășească;
4. consideră neajunsurile drept calități pozitive și nu tind să le lichideze;
5. indiferenți față de neajunsurile proprii;
6. își cunosc calitățile pozitive, dar nu știu cum să le pună în valoare, îi intimidează posedarea lor, consideră că-i dezavantajează.

Atitudinea copiilor aflați în conflict cu legea față de fapta comisă și față de pedeapsă este determinată de experiența criminală, particularitățile individual-psihologice și sistemul de valori. Majorității delincvenților minori lipsește *autocontrolul*, *autopedepsirea*, *simțul culpabilității* care este atenuat prin mecanisme de autoapărare: devalorizarea consecințelor crimei comise, subaprecierea crimei, transferul responsabilității asupra unei autorități, repartizarea responsabilităților în cadrul grupului neformal, deumanizarea victimei, învinuirea victimei, raționalizarea.

Profilul psihosocial al delincventului minor se elaborează luând în considerare specificul activității dominante a acestei perioade de vîrstă – comunicarea cu semenii. La delincvenții minori se manifestă foarte evident tendința de a se grupa. Aderarea la grupuri neformale, de cele mai multe ori cu orientare deviantă, se produce în conformitate cu interesele comune, ca o contradicție a restricțiilor din partea părinților. Majoritatea minorilor aspiră să obțină o poziție socială înaltă în cadrul grupului și în acest scop demonstrează cunoașterea regulilor neformale, tradițiilor criminale, încalcă regimul de viață, învață „folclorul” carceral, demonstrează calități volitive, nu vor să muncească, să învețe, și sunt gata să fie pedepsiți pentru aceasta. Cele menționate fundamentează definirea orientărilor valorice și comportamentale ale minorilor.

Activitatea asistentului social din penitenciare are specificul său, fiind mai complexă. În afară de acordarea consultațiilor privind problemele sociale, ea include asigurarea respectării drepturilor deținutului, organizarea procesului de resocializare și ameliorare a capacității de reintegrare socială a acestuia și oferirea unui răspuns pentru toate profilurile delincvenților.

Psihologii, asistenții sociali implicați în elaborarea profilului psihosocial al deținutului minor trebuie să respecte următoarele etape:

1. Stabilirea particularităților de personalitate și a trăsăturilor caracterologice care urmează să fie măsurate, apoi vizualizate sub forma profilului. Stabilirea acestor particularități se face în dependență de scopul urmărit. Spre exemplu: conformismul, autoorganizarea și autocontrolul, rezistența la stres, imaginea de sine, sistemul de valori și planurile pe viitor, accentuările de caracter, psihopatii și devierile neuropsihice, gradul de stabilitate și instabilitate emoțională, prezența /lipsa agresivității, nervozității, prezența / lipsa toleranței, empatiei, compătimirii etc.
2. Alegerea probei de evaluare care ne permite obținerea unui tablou concret al particularităților individuale. Experiența de muncă a serviciului psihologic în instituțiile penitenciare indică faptul că printre metodele relevante se numără: chestionarul de personalitate multifactorial Minesotta (MMPI), 16 factori de personalitate Cattell (testul 16 PF), testul de culori al relațiilor Lüscher și chestionarul caracterologic K. Leonhard, H. Schmieschek.
3. Elaborarea profilului psihosocial al delincventului minor, a cărui realizare poate oferi informații despre personalitatea investigată, precum:
 - indică trăsăturile de personalitate care caracterizează respondentul;
 - arată măsura și gradul în care fiecare trăsătură de personalitate și trăsături caracterologice sunt dezvoltate, indicând ce caracteristică trebuie îmbunătățită;
 - arată cauzele și unele efecte ce s-ar putea corija, urmate de recomandări.
4. Elaborarea recomandărilor pe baza profilurilor efectuate. Recomandări referitoare la procesul de intervenție și corecție a comportamentului delincvenților¹.

Atenționăm, însă, ca nu toți minorii care posedă aceste caracteristici psihosociale vor comite, în mod cert, acte antisociale sau infracționale. De asemenea,

¹ Valentina PRIȚCAN, Nicoleta CANȚER, Lilia CIOBANU, *Asistența socială a copiilor în conflict cu legea* // Asistența Socială în contextul transformărilor. – APAS, 2008.

prezența unor calități psihocomportamentale agreabile nu constituie întotdeauna o garanție sigură a abținerii minorului de a aluneca pe panta delincvenței.

În exercitarea funcțiilor sale, alături de principiile fundamentale ale profesiei: justiția socială, confidențialitate, toleranță, integritatea persoanei, asistentul social ce-și desfășoară activitatea în cadrul instituțiilor penitenciare se va baza pe câteva principii specifice, și anume:

1. principiul umanismului, care pledează pentru faptul că orice deținut are posibilitatea să trăiască în conformitate cu normele sociale. Acest principiu fundamentează procesul de învățare a experiențelor prosoziale de către individ, sistemul de legături sociale, formele socialmente pozitive de comportament necesare pentru un trai decent în cadrul societății, recunoașterea valorilor personale și respectarea propriei demnități. Acest principiu este un instrument de bază la realizarea activității asistentului social;
2. principiul legalității, care prevede respectarea drepturilor și obligațiilor deținuților, ce sunt determinate de condițiile de detenție. De cele mai multe ori aplicarea acestui principiu în activitatea cu deținuții poartă un caracter declarativ, sarcina asistentului social fiind asigurarea aplicării lui în realitate.

În practica de lucru a asistentului social din penitenciar s-au evidențiat câteva funcții de bază:

1. **suportul juridic.** Asistentul social va urmări:
 - respectarea în penitenciar a drepturilor deținuțului;
 - restabilirea relațiilor deținuțului cu familia și rudele;
 - procesul de asigurare materială a deținuțului;
 - asistarea la rezolvarea problemelor financiare;
 - perfectarea actelor de identitate;
 - asigurarea cu pensii pentru atingerea limitei de vârstă, cu pensii de invaliditate;
 - organizarea procesului de instruire școlară și profesională;
 - organizarea programelor de alfabetizare;
 - planificarea procesului de reeducare și reintegrare a deținuțului, elaborarea strategiei de lucru;

- implicarea deținutului în muncă (în măsura posibilităților);
 - implementarea programelor socioeducative. Toate aceste funcții se vor exercita în conformitate cu legislația în vigoare.
2. **asistarea psiho-socială.** Orice problemă de ordin social are ca urmare suferință psihologică. Asistentul social trebuie să dispună de cunoștințe și abilități în vederea desfășurării:
- consilierii psihologice individuale și de grup;
 - programelor de intervenție,
- astfel să mențină sănătatea psihică a deținutului și să susțină relațiile sociale pozitive ale acestuia, ceea ce le va permite persoanelor private de libertate să fie responsabile de acțiunile proprii (va dispărea expresia „așa mii soarta”), să-și analizeze adecvat comportamentul, gândurile și emoțiile proprii, să construiască un sistem de valori etc.
3. **pregătirea deținutului pentru liberare.** Această funcție este estimată ca una de bază, deoarece organizarea ei va depinde succesul reintegrării în societate a persoanelor ce se liberează din locurile de detenție. Trebuie să menționăm că procesul de reintegrare trebuie organizat din prima zi a detenției și realizat cu o intensitate mai mare în ultimele luni ale termenului de ispășire a pedepsei. Doar în astfel de condiții va putea fi asigurată eficiența procesului dat. La această etapă finală, asistentul social:
- va implementa programe de pregătire pentru liberare;
 - va asigura deținutul cu loc de muncă și trai (după posibilitate);
 - va implica organizații neguvernamentale și religioase ce activează în scopul reeducării și reintegrării categoriei date în societate.

Vorbind despre activitatea asistentului în penitenciar, trebuie să menționăm că scopul principal al acesteia este asistarea persoanelor aflate în dificultate prin înțelegerea, evaluarea și soluționarea problemelor sociale. Toate acțiunile întreprinse de asistentul social sunt îndreptate spre realizarea intereselor deținutului. El va asigura accesul deținutului la informații, servicii, va implica deținutul în procesul de luare a deciziilor, va respecta demnitatea individului, unicitatea și valoarea fiecărei persoane.

Un rol important la realizarea tuturor acestor funcții îl au calitățile personale și profesionale ale asistentului social. Aceste calități vor fi valorificate prin

înnoirea și îmbunătățirea cunoștințelor și deprinderilor, aplicarea noilor metode de lucru, schimbul de experiență.

Realizarea tuturor acestor funcții este foarte dificilă în cazul când un penitenciar cu un număr relativ mare de deținuți are doar un singur asistent social. Deoarece specialistul nu reușește fizic să acopere acest volum mare de lucru, de multe ori, funcțiile pe care le îndeplinește sunt realizate doar parțial. Luând în considerare acest fapt, ținem să înscriem câteva recomandări în ajutorul asistentului social, și anume:

- organizând concret și detaliat orice activitate, se poate evalua care va fi volumul de lucru pe care puteți să-l acoperiți;
- toate activitățile trebuie planificate pe o durată reală de timp, astfel încât obiectivele pe care vi le-ați propus să fie realizate până la capăt;
- îndeplinirea diferitor formulare, înscrierile în registrele de lucru și caietele pentru lucru educativ individual cu deținuții necesită mult timp. Elaborarea unor formulare mai simple vor elibera timp pentru alte activități ce necesită multe eforturi;
- determinarea clară a obligațiunilor și responsabilităților pe care le are asistentul social și managementul acestora;
- existența unei fișe de post a asistentului social.

Deși domeniul asistenței sociale prezintă deseori o multitudine de probleme pe care un asistent social profesionist trebuie să le soluționeze, menționăm sarcinile de bază ale asistentului social dintr-un penitenciar:

- a) diagnosticarea problemelor cu care deținuții minori se pot confrunta pe perioada detenției, precum și după eliberare, în vederea adaptării acestora la viața instituționalizată;
- b) acordarea suportului în soluționarea problemelor de restabilire, menținere și dezvoltare a relațiilor socialmente utile cu rudele, instituțiile școlare, organizațiile publice și religioase, alte organizații;
- c) implicarea și soluționarea problemelor sociale cu care se confruntă deținutul în scopul ameliorării situației sociale a acestuia;
- d) realizarea procesului de schimbare a comportamentului infracțional al deținutului și însușirea celui prosocial în vederea reintegrării acestuia în societate;
- e) dezvoltarea și implementarea unui sistem de programe, măsuri și activități de suport și susținere a deținuților;

- f) colaborarea cu organizațiile neguvernamentale, confesiunile religioase și alte instituții în vederea menținerii relațiilor sociale ale deținuților și efectuării procesului socioeducativ;
- g) pregătirea condamnaților pentru liberare, încadrarea lor în câmpul muncii și reintegrarea lor socială în urma executării pedepsei;
- h) acordarea asistenței de monitorizare în vederea reintegrării socio-profesionale a condamnaților după liberare.
- i) prevenirea fenomenelor de inadaptare la mediul carceral, interpretarea datelor obținute.

Pornind de la volumul de muncă specific al asistentului social, precum și de la sarcinile acestuia, putem menționa atribuțiile și responsabilitățile ce-i revin:

- restabilirea legăturilor sociale ale deținuților cu rudele apropiate ale acestora;
- organizarea lucrului profilactic individual cu condamnații în conformitate cu legislația în vigoare;
- asigurarea derulării unor programe social-educative, de instruire școlară și formare profesională;
- formarea și dezvoltarea abilităților socialmente utile ale deținuților;
- realizarea măsurilor de consiliere individuală sau de grup, ce determină schimbarea gândirii și comportamentului deținuților și contribuie la o dezvoltare prosocială a personalității;
- studierea experienței și metodelor progresiste cu caracter educațional din cadrul sistemului penitenciar al altor țări și implementarea lor în activitatea instituțiilor penitenciare naționale;
- acordarea suportului la perfectarea actelor deținuților;
- participarea la procedura de eliberare a deținutului.

Ținând cont de faptul că elementele probațiunii penitenciare au început a fi dezvoltate în cadrul sistemului penitenciar național, asistentul social în acest domeniu are următoarele atribuții:

- a) inițierea și derularea programelor speciale de protecție, asistență socială a condamnaților;

- b) desfășurarea programelor de resocializare a persoanelor condamnate pentru sprijinirea acestora în respectarea condițiilor impuse de instanța de judecată și pentru reintegrarea lor socială;
- c) inițierea și derularea, împreună cu voluntarii și reprezentanții societății civile, precum și cu organizațiile guvernamentale și neguvernamentale, a programelor de resocializare și reintegrare socială pentru persoanele ce se liberează din detenție;
- d) elaborarea materialelor cu caracter informativ și asigurarea distribuției acestor materiale deținuților;

PLANIFICAREA PROCESULUI DE REINTEGRARE SOCIALĂ A DEȚINUȚILOR

Este bine cunoscut faptul că procesul de reintegrare socială a deținutului începe odată cu intrarea acestuia pe poarta penitenciarului, adică din prima zi de detențiune și are o intensitate mai mare în ultimele luni pe care acesta le va petrece în instituție. Aceste două etape, perioada de acomodare a deținutului la condițiile de detențiune și pregătirea pentru liberare, necesită implicarea cât mai activă a asistentului social.

Odată ajuns în instituția penitenciară, deținutul trece prin procesul de investigare generală la care ia parte și asistentul social. Identificarea problemelor sociale specifice ale fiecărui deținut este realizată în carantină atunci când asistentul face cunoștință cu persoana și întreține o convorbire inițială cu acesta. De obicei, în cadrul aceste întâlniri, fie ea individuală, fie de grup, asistentul social informează deținuții despre serviciile pe care le poate acorda și specificul problemelor pe care le poate soluționa împreună cu condamnatul. În general, lucrul cu deținutul poate fi realizat doar în cazul în care se cunosc nevoile deținutului, pentru influențarea comportamentului său, realizarea procesului de reeducare și soluționarea problemelor sociale. Toate acestea necesită studierea fiecărui caz în parte, pentru elaborarea unui plan de intervenție care va fi realizat pe parcursul pedepsei.

La această etapă, care presupune comunicarea cu deținutul, asistentul social va transmite informații utile, va evalua deținutul, stabilind modul de comunicare cu acesta. Asistentul social va lua în considerare câteva criterii de realizare a unei comunicări eficiente:

- deținutul poate fi evaluat pe baza abilităților de comunicare, în cazul când aceasta este realizată într-un mediu benefic, netensionat;

- modul de comunicare va fi stabilit în dependență de caracteristicile psihosociale ale subiecților;
- va fi transmisă doar informația care se bazează pe date reale și verificabile;
- informația trebuie să fie clară, în dependență de nivelul de inteligență a deținutului.

Pentru colectarea datelor despre deținut asistentul social poate folosi următoarele tehnici:

- studierea dosarului personal al deținutului;
- interviul;
- interviuarea membrilor familiei deținutului;
- discutarea cazului cu alți specialiști (medicul, psihologul, șeful de sector);
- informația trebuie preluată din surse sigure și competente.

Datele necesare asistentului social despre deținut ar fi bine să includă:

1. **Date personale:** Nume, prenume, data și locul nașterii: se completează datele despre deținut din dosarul personal.
2. **Stare civilă/Statutul juridic:** se completează situația stării civile (necăsătorit, căsătorit, divorțat, văduv).
3. **Infracțiunea:** articolul conform CP RM, recidivă.
4. **Domiciliul:** se completează corect domiciliul din actul de identitate și, în situația în care acesta nu coincide cu domiciliul în fapt, vor fi menționate ambele adrese.
5. **Studii:** se completează cu date privind ultimul nivel de studii absolvit, rezultatele obținute.
6. **Profesia:** care este pregătirea profesională, particularitățile activităților profesionale în care a fost implicat.
7. **Etnia, religia:** se va preciza etnia declarată de deținut; este relevant acest tip de informație pentru demersul de intervenție implementat de asistentul social în rezolvarea cazului respectiv, din punctul de vedere al respectării sistemului de valori și al culturii specifice etniei deținutului.
8. **Starea de sănătate la moment:** dacă starea de sănătate a deținutului este bună, se va completa cu expresia *clinic sănătos*, iar dacă suferă de

o afecțiune se va specifica diagnosticul și alte informații obținute de la medicul ce activează în penitenciar.

9. **Profil psihologic:** se completează cu informații obținute din caracteristica psihologică, fișa de examinare psihiatrică, rapoarte de evaluare completate de specialiști în domeniu. În situația în care deținutul nu a fost evaluat psihologic până la momentul completării fișei, asistentul social poate înregistra informații generale privind comportamentul acestuia.
10. **Istoricul social:** se descriu evenimentele importante din viața deținutului, prezentate în ordine cronologică, precum și aspecte care au relevanță pentru analiza situației existente. Aici puteți include: educația primită în familie, numărul membrilor acesteia, comportamentul părinților față de copii, relațiile din familie, genograma familiei (anexa nr.6), starea materială;
11. **Aspecte privind mediul de viață:** asistentul social va completa acest item cu informații privind starea materială a clientului (locuință, utilități, proprietăți), situația financiară (venituri permanente sau ocazionale), gradul de independență socială (autonomie socială, resurse, sprijin). De asemenea, se vor preciza informații despre sistemul de relații personale ale clientului.
12. **Necesități:** interese, deprinderi, predispunere, orientare, scopuri în viață și valorile subiectului.
13. **Atitudini:** față de muncă, activități educative, față de alți oameni, față de sine.

Toate aceste date pot fi obținute prin interviuarea deținutului, iar realizarea cu corectitudine a acestei metode va facilita relațiile dintre deținut și profesionist și va permite desfășurarea procesului de reintegrare socială.

Orientându-ne la datele generale pe care le avem despre deținut, putem programa procesul de sistare socială care necesită parcurs pe întreaga etapă a detenției.

De ce anume asistentul social poate planifica reeducarea deținutului?

El este persoana neutră care nu joacă rolul de supraveghetor, nu poartă anumite responsabilități în aprecierea comportamentului deținutului, nu controlează și nu trage la răspundere, ceea ce presupune o relație mai deschisă cu deținuții. Dacă șeful de sector trebuie să fie mai mult un super-

vizor și să asigure un trai liniștit pentru deținuți, având o funcție mai mult sau mai puțin de conducere, asistentul social va fi doar specialistul ce poate soluționa anumite probleme cu care se confruntă deținutul.

Cel mai des întâlnite problemele, cu care se adresează un deținut la asistentul social sunt:

- restabilirea relațiilor cu familia și rudele apropiate;
- organizarea procedurii de înregistrare (desfacere) a căsătoriei;
- organizarea procedurii pentru perfectarea actelor de identitate, diferitor procuri, organizarea procedurii de perfectare a actelor de tutelă (curatelă);
- orientarea profesională;

Astfel, putem observa că unele funcții ale asistentului social nu sunt desfășurate, acestea fiind posibil nerealizate sau realizate de către alți specialiști. Pentru a nu lăsa goluri în activitatea pe care o desfășoară asistentul, ținem să facem câteva remarci:

- deținutul trebuie să știe ce servicii prestează asistentul social și în ce condiții poate să se adreseze acesta pentru soluționarea problemelor sale;
- odată ce deținutul cere ajutor asistentului social la soluționarea unei probleme, cu el pot fi discutate și realizate și alte măsuri ce au scopul de reeducare și reintegrare a deținutului;
- este importantă cunoașterea personalității deținutului pentru aplicarea metodelor de lucru corecte, iar felul în care aceste metode sunt aplicate va determina relația dintre deținut și asistent social și motivația celui dintâi pentru schimbare;
- planificarea procesului de reeducare ar fi bine să fie pregătită împreună cu deținutul și alți specialiști (psihologi, șeful sectorului);

Una din recomandările de eficientizare a activității este programarea educativă, care ar presupune activități educative individuale pentru fiecare deținut. În cazul asistentului social acesta poate programa doar anumite activități ce țin de funcțiile exercitate de acesta, astfel încât fiecare deținut să dețină o fișă personală de asistență socială, care să includă:

- specificul problemei – poate fi stabilită doar după cunoașterea deținutului;

- pașii în vederea soluționării problemei – vor fi stabiliți în funcție de particularitățile cazului (problemei);
- evaluarea – ce a fost realizat, dacă necesită modificări.

Aceste fișe de intervenție pot fi incluse în dosarul personal al deținutului în caz că acesta poate fi transferat în alt penitenciar, iar informația poate fi transmisă altui specialist care va urma să se ocupe de deținutul dat. Existența unei fișe de acest gen are câteva avantaje:

- informația despre activitățile realizate cu deținutul este concret relatată;
- permite să observăm activitățile educative care au fost realizate cu deținutul;
- permite măsurarea și evaluarea activității specialistului;
- procesul de asistare poate urma și în cazul transferării deținutului în alt penitenciar.

Fișa poate fi un atribut de care se folosește doar asistentul social și trebuie păstrată în biroul acestuia. Cu toate că în caietul pentru lucru educativ individual al deținutului poate fi înregistrată informația despre activitățile desfășurate de către asistentul social, informația nu este structurată, iar întâlnirile și discuțiile cu deținutul nu sunt înregistrate una după cealaltă, deoarece în caiet se fac înregistrări ale mai multor specialiști.

Toate activitățile se stabilesc de comun acord cu deținutul și este important ca acesta singur să-și aleagă metoda de soluționare a problemei. Este aproape imposibil să-i impui ceva altei persoane, dacă aceasta nu vede avantajele propunerii care i se oferă, însă analizând în comun cu deținutul toate modalitățile ce pot fi folosite la rezolvarea problemei, este foarte posibil ca acesta să le aplice practic.

Obiectivele puse în fața deținutului pot fi evaluate prin concordanța dintre termenele propuse și momentele concrete de realizare a activităților. În cazul situațiilor neprevăzute, ele pot fi modificate.

Întreaga societate civilă poate să contribuie în mod decisiv la creșterea șanselor de reintegrare socială, pentru că numai implicându-ne, putem oferi șanse și da speranțe tinerilor care în virtutea unor circumstanțe sociale nefavorabile au ajuns în instituțiile de detențiune!

12. Constrângerea fizică și aplicarea forței

Trebuie interzisă folosirea instrumentelor de constrângere și a forței, indiferent de scop, cu unele excepții. **Instrumentele de constrângere și forța pot fi folosite numai în cazuri excepționale**, când toate celelalte metode de control au fost epuizate și au eșuat, și doar în baza legislației și regulamentului. Acestea nu trebuie să provoace situații umilitoare sau degradante și trebuie folosite restrictiv și pentru o perioadă cât mai scurtă cu putință. Se poate recurge la astfel de metode prin ordinul directorului administrației, pentru a împiedica un minor să se automutileze, să rănească alte persoane sau să provoace pagube serioase. În astfel de cazuri, directorul trebuie să consulte fără întârziere personalul medical și alt personal competent și să raporteze autorității administrative superioare. Trebuie **interzise portul și folosirea armelor de către personal în orice instituție în care sunt deținuți minori**¹.

Urmând aceeași filosofie, legislația Republicii Moldova prevede că **se interzice aplicarea armei de foc asupra** femeilor, persoanelor cu semne evidente de invaliditate și a **minorilor**, când vârsta lor este evidentă sau este cunoscută, cu excepția cazurilor opunerii de către ei a rezistenței armate, realizării atacului armat sau în grup, punând în pericol viața și sănătatea celor din jur².

¹ Pct. 63-65, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 212, Statutul executării pedepsei de către condamnați.

13. Procedurile și sancțiunile disciplinare

Orice măsuri și proceduri disciplinare trebuie să mențină siguranța și o viață comunitară liniștită și **trebuie să respecte demnitatea inalienabilă a minorului** și obiectivele fundamentale ale îngrijirii instituționale, și anume insuflarea simțului dreptății, a respectului de sine și pentru drepturile fundamentale ale fiecărei persoane¹.

Ținând cont de caracteristicile, nevoile și drepturile fundamentale ale minorilor, **legislația** și reglementările adoptate de autoritatea administrativă competentă **trebuie să stabilească** norme cu privire la următoarele:

- (a) comportamentul care constituie o **abatere disciplinară**;
- (b) tipul și durata **sancțiunilor disciplinare** care pot fi aplicate;
- (c) **autoritatea competentă** să impună astfel de sancțiuni;
- (d) autoritatea competentă să examineze **apelurile**².

Orice raport privind comportamentul necorespunzător trebuie prezentat imediat autorității competente, care trebuie să decidă fără întârziere asupra acestuia. **Autoritatea competentă trebuie să efectueze o examinare minuțioasă a cazului**³. Sancționarea disciplinară a unui minor trebuie să se conformeze strict cu termenii legislației și reglementărilor în vigoare. Nici un minor nu trebuie sancționat, cu excepția cazului în care a fost informat în legătură cu presupusa infracțiune, astfel încât să înțeleagă, și i s-a oferit

¹ Pct. 66, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 68, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Pct. 69, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

posibilitatea de a-și susține apărarea, inclusiv dreptul de a recurge la o autoritate competentă imparțială. Trebuie să se țină **o evidență a tuturor procedurilor disciplinare**⁴.

Toate rapoartele, inclusiv dosarul penal, fișele medicale și evidențele procedurilor disciplinare, și toate celelalte documente legate de forma, conținutul și detaliile tratamentului trebuie păstrate într-un **dosar individual confidențial**, care trebuie să fie actualizat, accesibil numai persoanelor autorizate și clasificat astfel încât să fie ușor de înțeles. Când este posibil, fiecare minor trebuie să aibă dreptul de a contesta orice fapt sau opinie conținute în dosarul său, astfel încât să permită rectificarea afirmațiilor inexacte, nefondate sau incorecte. Pentru a-și exercita acest drept, trebuie să existe proceduri care permit unei părți terțe competente accesul la dosar și consultarea acestuia la cerere. La eliberare, dosarele minorilor vor fi sigilate și, la timpul convenit, distruse⁵.

Toate măsurile disciplinare care constituie un **tratament crud, inuman sau degradant** vor fi **strict interzise**, inclusiv **pedeapsa corporală, plasarea într-o celulă neluminată, izolarea sau orice altă pedeapsă care poate pune în pericol sănătatea fizică sau mintală a minorului** implicat. Trebuie interzise cu desăvârșire **reducerea alimentației sau interzicerea contactului cu membrii familiei**. **Munca** trebuie considerată întotdeauna ca un instrument educațional și o metodă de a promova respectul de sine al minorului în pregătirea acestuia pentru întoarcerea la comunitate și nu trebuie impusă ca sancțiune disciplinară. Minorul trebuie sancționat o singură dată pentru aceeași abatere disciplinară. Trebuie interzise sancțiunile colective⁶.

În modul stabilit de Codul de Executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați, minorului îi pot fi aplicate diferite sancțiuni disciplinare, inclusiv încarcerarea pe un termen de până la 7 zile⁷. Ținând cont de condițiile de detenție în instituțiile penitenciare ale Republicii Moldova și de

⁴ Pct. 70, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁵ Pct. 19, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 67, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Art. 265, Codul de Executare al Republicii Moldova.

potențialele efecte ale încarcerării asupra minorilor, nu se recomandă aplicarea acestei sancțiuni disciplinare.

Statele trebuie să ofere **remedii efective** pentru încălcarea acestor standarde, **inclusiv compensarea** când minorii sunt răniți⁸. Nici un minor nu trebuie să fie însărcinat cu activități disciplinare, în afară de cazul în care este vorba despre supravegherea unor activități sociale, educaționale sau sportive specificate sau despre programe autoconduse⁹.

⁸ Pct. 7, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁹ Pct. 71, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

14. Inspectarea și plângerile

Orice minor trebuie să aibă posibilitatea de a **adresa cereri sau plângeri directorului instituției** de detențiune și reprezentantului său autorizat. Orice minor trebuie să aibă dreptul de a înainta o cerere sau o plângere, **fără a i se cenzura conținutul, administrației centrale, autorității juridice sau altor autorități** aprobate prin mijloace autorizate și să fie informat fără întârziere în legătură cu răspunsul¹. Orice minor trebuie să aibă dreptul de a solicita **ajutorul membrilor familiei sale, al unor consilieri juridici, organizații umanitare sau al altora**, atunci când acest lucru este posibil, pentru a înainta o plângere. Minorilor analfabeți trebuie să li se asigure tot ajutorul necesar dacă au nevoie de serviciile agențiilor și organizațiilor de stat sau private care asigură consiliere juridică sau care sunt abilitate să primească plângeri². Minorii care nu cunosc limba vorbită de personalul instituției de detențiune trebuie să aibă dreptul în mod gratuit la serviciile unui interpret oricând este necesar, mai ales în timpul examinării medicale și al procedurilor disciplinare³. Un rol deosebit îl are **avocatul parlamentar pentru protecția drepturilor copilului**, care trebuie să primească și să cerceteze plângerile înaintate de minorii privați de libertate și să ajute la obținerea unor înțelegeri echitabile⁴.

Serviciile de justiție pentru minori trebuie să fie sistematic controlate și coordonate în vederea îmbunătățirii și perfecționării competenței personalului acestor servicii, mai ales a metodelor sale, a felului de a se apropia de

¹ Pct. 75-76, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 78, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

³ Pct. 6, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁴ Pct. 77, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

subiecți, precum și a atitudinilor față de aceștia⁵. Trebuie desemnați **inspectorii calificați** sau o autoritate echivalentă constituită în mod corespunzător, care nu aparține conducerii instituției, pentru a efectua **inspecții obișnuite, în mod regulat, și inspecții neanunțate, din proprie inițiativă**, și trebuie să li se garanteze independența în exercitarea acestei funcții. Inspectorii trebuie să aibă acces nelimitat la toate persoanele angajate sau care lucrează în orice instituție în care minorii sunt sau pot fi privați de libertate, la toți minorii și toate dosarele unor astfel de instituții⁶.

La inspecții trebuie să participe medici ofițeri calificați, delegați pe lângă autoritatea care efectuează inspecția sau serviciul de sănătate publică, care să evalueze modul în care sunt respectate normele privind **mediul fizic, igiena, cazarea, alimentația, exercițiile fizice și serviciile medicale, ca și orice alt aspect sau orice condiții ale vieții instituționalizate** care afectează sănătatea fizică și mintală a minorilor. Fiecare minor trebuie să aibă dreptul de a discuta confidențial cu orice inspector care efectuează o inspecție⁷.

După efectuarea inspecției, trebuie să i se solicite inspectorului întocmirea unui raport privind cele constatate. Raportul trebuie să includă o evaluare a modului în care instituțiile de detențiune se conformează normelor internaționale și prevederilor pertinente ale legislației naționale și recomandări privind orice măsuri considerate necesare pentru a asigura respectarea acestora. Orice fapte descoperite de un inspector, care par să indice că s-a comis **încălcarea prevederilor legale privind drepturile minorilor sau funcționarea unei instituții de detențiune pentru minori, trebuie comunicate autorităților competente pentru investigare și urmărire**⁸.

⁵ Regula 1.6, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

⁶ Pct. 72, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁷ Pct. 73, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Pct. 74, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

15. Pregătirea pentru liberare și reintegrarea socială post-detenție

Implicarea ONG-urilor de profil și a altor instituții în activitatea de reintegrare socială a minorilor din detenție

Orice copil privat de libertate va fi tratat cu omenie și cu respectul datorat demnității persoanei umane și de o manieră care să țină seama de nevoile persoanelor de vârsta sa¹. Orice copil privat de libertate va avea **dreptul de acces rapid la asistență juridică sau la orice altă asistență corespunzătoare**².

Toți minorii trebuie să beneficieze de sprijinul unor servicii specializate, care să îi ajute să se întoarcă în societate, la viața de familie, la școală sau serviciu, după eliberare. În acest scop trebuie prevăzute **cursuri și proceduri speciale**, inclusiv eliberarea condiționată³.

Pregătirea de eliberare a minorilor privați de libertate trebuie să înceapă din prima zi de ispășire a termenului de pedeapsă. O evaluare deplină a riscurilor și a necesităților trebuie să constituie un prim pas spre planul de reintegrare care îi pregătește pe infractori într-o manieră coor-

¹ Art. 37, Convenția cu privire la drepturile copilului.

² Art. 37, Convenția cu privire la drepturile copilului.

³ Pct. 79, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

donată cu necesitățile lor care țin de educație, angajarea în câmpul muncii, venituri, sănătate, loc de trai, supraveghere, familie și mediu social⁴.

Autoritățile competente trebuie să ofere sau să asigure servicii de asistență care să îi ajute pe minori să se reintegreze în societate și să reducă prejudecățile cu care se confruntă aceștia. Aceste servicii trebuie să asigure minorului, în măsura posibilităților, **condiții decente de locuit, un loc de muncă, haine și suficiente mijloace pentru a se întreține după eliberare**, pentru a facilita succesul reintegrării. Reprezentanții agențiilor care asigură astfel de servicii trebuie consultați și trebuie să aibă **acces la minori în timpul detențiunii**, în scopul de a-i ajuta la întoarcerea în comunitate⁵.

Serviciile și organele, oficiale sau neoficiale, care ajută deținuții puși în libertate să-și regăsească locul lor în societate, trebuie, după posibilități, să le procure acestora, **actele și piesele de identitate necesare, să le asigure o locuință, loc de muncă, haine potrivite** și adecvate climei și anotimpului, ca și **mijloacele necesare pentru a ajunge la destinație și pentru a rezista în timpul perioadei care urmează imediat după punerea în libertate**⁶. Este de dorit ca activitatea acestor organe să fie pe cât posibil centralizată sau coordonată⁷ pentru ca să se poată asigura cea mai bună folosire a eforturilor lor⁸.

⁴ Pct. 19, **Recomandarea Rec (2003)20 a Comitetului de Miniștri al Statelor Membre cu privire la noile modalități de tratare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile**, adoptată de către Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003.

⁵ Pct. 80, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ **Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție** nr. 297 – XIV din 24.02.1999, MO nr. 39 – 41/171 din 22.04.1999.

⁷ **Legea cu privire la probațiune** din 14.02.2008, publicată la 13.06.2008 în Monitorul Oficial nr. 103-105, art. nr. 389.

⁸ Regula 81, Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acesta, adoptate la Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților.

Autoritatea corespunzătoare va face recurs la **eliberarea condiționată**⁹ **cât mai repede cu putință**¹⁰. Minorii aflați în regim de eliberare condiționată vor fi asistați și urmăriți de o autoritate corespunzătoare și vor primi sprijinul total al comunității¹¹. Se vor face eforturi să se creeze regimuri de semidetenție, în special în locuri cum ar fi centrele de primire intermediară, căminele socioeducative, externate de pregătire profesională și alte locuri corespunzătoare, proprii reintegrării sociale a minorilor¹².

Autoritățile competente trebuie să depună în mod constant eforturi pentru a sensibiliza opinia publică asupra faptului că îngrijirea minorilor deținuți și pregătirea lor pentru întoarcerea în societate constituie un serviciu social deosebit de important și, în acest scop, trebuie luate măsuri care **să promoveze contactele deschise între minori și comunitatea locală**¹³. În categoria actorilor comunitari se includ și ONG-urile, care pot acționa atât ca prestatori de servicii, cât și mecanism de protecție a drepturilor copiilor în detenție, în limita mandatului lor.

Ziariștilor trebuie să li se permită să intre în contact cu persoanele care își execută pedeapsa în penitenciare, atât timp cât aceasta nu prejudiază administrarea justiției echitabile, drepturile deținuților și ofițerilor din penitenciare sau securitatea instituției penitenciare. Pentru a nu prejudicia reintegrarea socială a persoanelor care și-au executat pedeapsa, dreptul la protecția confidențialității prevăzut de art. 8 al CEDO¹⁴ trebuie să includă **dreptul**

⁹ Recomandarea **Rec (2003) 22 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre privind liberarea condiționată (parole)**, adoptată la 24 septembrie 2003.

¹⁰ Regula 28.1, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

¹¹ Regula 28.2, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

¹² Regula 29, Ansamblul Regulilor Minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea Justiției pentru Minori (Regulile de la Beijing).

¹³ Pct.8, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁴ **Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**, 4 noiembrie 1950, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1298-XIII din 24.07.1997, în vigoare pentru Republica Moldova din 12 septembrie 1997.

la protecția identității acestor persoane în legătură cu infracțiunea anterioară după executarea pedepsei, numai dacă și-au dat acordul de divulgare a identității lor sau dacă ei sau infracțiunea comisă de ei reprezintă un interes public sau au devenit o preocupare publică¹⁵.

¹⁵ Principiul 17 și 18, **Recomandarea Rec 2003 (13) a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind furnizarea informației prin comunicații de masă referitor la procedurile penale** (adoptată de Comitetul de Miniștri la 10 iulie 2003 la cea de-a 848-a întrunire a prim-miniștrilor).

16. Personalul și exigențele pentru instruire

Personalul trebuie să fie calificat și să includă un **număr suficient de specialiști, cum ar fi educatori, instructori pentru pregătirea profesională, consilieri, asistenți sociali, psihiatri și psihologi**. În mod normal, aceștia, împreună cu restul personalului specializat, trebuie să fie **angajați permanenți**. Aceasta nu înseamnă excluderea angajaților cu o fracțiune de normă sau a voluntarilor, atunci când sprijinul și pregătirea pe care le pot asigura aceștia sunt corespunzătoare și benefice. Instituțiile de detențiune trebuie să folosească toate resursele de îndreptare, educative, morale, spirituale sau orice alte **resurse și forme de asistență** corespunzătoare și **disponibile în cadrul comunității**, în conformitate cu nevoile și problemele individuale ale minorilor deținuți¹.

Este recomandabilă tendința de a adăuga personalului **un număr mereu mai mare de specialiști** ca: medici, psihiatri, psihologi, asistenți sociali, învățători, instructori tehnici. Personalul de penitenciar trebuie să aibă un caracter civil, cu ierarhia necesară în acest gen de administrare.

Administrația trebuie să garanteze selectarea și recrutarea atentă a fiecărei categorii sau tip de personal, deoarece conducerea în bune condiții a instituțiilor de detențiune depinde de integritatea, umanitatea, abilitățile și capacitatea profesională a acestora de **a lucra cu minorii**, ca și de adecvarea personală pentru această muncă². **Personalul trebuie să fie recrutat**

¹ Pct. 81, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

² Pct. 82, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

special, ci nu compus din membrii detașați din forțele armate, poliție sau alte servicii publice³.

Pentru a atinge scopurile menționate mai sus, angajații trebuie **remunerați adecvat**, pentru a atrage și păstra persoane corespunzătoare. Personalul instituțiilor de detențiune trebuie încurajat în permanență să își îndeplinească îndatoririle și **obligățiile într-un mod uman, profesionist, corect și eficient**, să se comporte în orice situație în așa fel încât să merite și să câștige respectul **minorilor** și **să le ofere** acestora **un model pozitiv**⁴.

Administrația trebuie să introducă forme de organizare și conducere care să faciliteze comunicarea între diferitele categorii de personal din fiecare instituție de detențiune, astfel încât să promoveze **cooperarea dintre diversele servicii de asistență angajate în îngrijirea minorilor**, ca și între personal și conducere, în scopul de a garanta că personalul aflat în contact direct cu minorii este capabil să își desfășoare activitatea în condiții favorabile îndeplinirii eficiente a îndatoririlor pe care le are⁵.

Membrii personalului trebuie să beneficieze de **pregătire adecvată**, astfel încât să fie capabili să își îndeplinească eficient responsabilitățile, în special pregătirea în psihologia copilului, bunăstarea copilului și standardele și normele internaționale privind drepturile omului și drepturile copilului. Membrii personalului trebuie să își mențină și îmbogățească cunoștințele și capacitatea profesională prin urmarea unor cursuri de **perfecționare profesională**, organizate la intervale adecvate în decursul carierei lor⁶.

³ **Recomandări privind recrutarea, pregătirea și statutul personalului de penitenciar**, adoptate la 01.09.1955, la Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care și-a ținut lucrările la Geneva, Elveția, între 22 august și 3 septembrie 1955.

⁴ Pct. 83, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁵ Pct. 84, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁶ Pct. 85, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

Directorul unei instituții trebuie să aibă calificarea necesară acestei însărcinări, abilități de conducere și pregătire și experiență corespunzătoare și trebuie să își îndeplinească îndatoririle în permanență⁷.

În îndeplinirea îndatoririlor pe care le au, membrii personalului trebuie să respecte și să protejeze demnitatea umană și drepturile fundamentale ale minorilor, în special:

- (a) **Li se interzice tuturor membrilor instituției de detențiune** sau ai personalului să aplice, instige la sau să tolereze **orice act de tortură sau orice formă de tratament, pedeapsă, corecție sau de disciplinare care sunt brutale, crude, inumane sau degradante**, indiferent de pretext sau de situație;
- (b) Toți membrii personalului vor respinge și combate vehement orice **act de corupție**, raportându-l fără întârziere autorităților competente;
- (c) Toți membrii personalului trebuie să respecte legislația națională și actele și recomandările internaționale⁸. Cei care au motive să creadă că s-a comis sau este pe cale să se comită o **încălcare** gravă a acestor **reglementări**, trebuie să raporteze cazul autorităților superioare sau organelor investite cu autoritatea de a examina sau a remedia;
- (d) Toți membrii personalului **trebuie să asigure protecția sănătății fizice și mintale a minorilor**, inclusiv protecția împotriva abuzului și exploatării fizice, sexuale și emoționale; de asemenea, trebuie să ia imediat măsuri pentru a asigura asistența medicală oricând aceasta este necesară.
- (e) Toți membrii personalului trebuie **să respecte dreptul la intimitate al minorului** și, mai ales, trebuie **să protejeze toate informațiile confidențiale** referitoare la minori sau la familiile acestora, aflate în timp ce își desfășurau activitatea profesională.

⁷ Pct. 86, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

⁸ Observațiile finale ale Comitetului pentru Drepturile Copilului, CRC/C/MDA/CO/3 din 20.02.2009.

Toți membrii personalului trebuie **să se străduiască să reducă orice diferență între viața din interiorul și cea din afara instituției de detenție**, care tind să dispară datorită respectului acordat demnității de ființă umană a minorilor⁹. Chiar și adresarea către minori poate contribui la acest proces. Astfel, conform legislației Republicii Moldova, colaboratorii instituțiilor penitenciare în general se adresează deținuților utilizând formula de politețe “dumneavoastră”, “domnule/doamnă”, “deținut(ă)” și numindu-i “condamnat(ă)”, “prevenit(ă)” și/sau pe numele de familie, dar **în comunicarea cu minorii, personalul instituției** poată să se adreseze la per tu sau **să le spună pe nume**, fără a leza demnitatea lor¹⁰.

⁹ Pct. 87, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

¹⁰ Pct. 86, Statutul executării pedepsei de către condamnați.